

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ**Ο ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ****Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α****Α' ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ**

- Καταγωγή και Σπουδές (Ελλάδα και Ύξωτερικό)
- Έπáνοδος στην Πατρίδα: Ακαδημαϊκή άνέλιξη και Διδακτικό Έργο
- Ακαδημαϊκές Δραστηριότητες και πρωτοβουλίες
- Συνεργασίες με έπιστημονικά και θεσμικά όργανα (Ελλάδα και Ύξωτερικό)
- Διακονία στην Έκκλησία: Συνοδικές Έπιτροπές - Έκπροσώπηση
- Συνεργασία με τó περιοδικό «Έφημέριος»
- Η Ποιμαντική: Έπιστήμη και Τέχνη – Θεωρητική θεμελίωση
- Τó Έρευνητικό έργο
- Άνοικτη γραμμή: Η συνεργασία του με τó περιοδικό «Ευθύνη» και άλλα ανοίγματα

Β' ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ (ΒΙΒΛΙΟ-ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ)

Α' ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ*

Καταγωγή και Σπουδές (Ελλάδα και Ξεωτερικό)

Γεννήθηκε στην Αθήνα τὸ 1937. Οἱ γονεῖς του Μιχαήλ καὶ Ἀγγελικὴ τὸ γένος Κατσαχνιᾶ φρόντισαν ἀπὸ νωρὶς νὰ τοῦ δώσουν χριστιανικὴ ἀγωγή καὶ νὰ τοῦ ἐμφυσησουν τὸ ζῆλο γιὰ σπουδές καὶ πρόοδο. Τελείωσε τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο τῶν Ἰδιωτικῶν Ἐκπαιδευτηρίων Γεωργίου Πέτσου τὸ 1948. Τὸ τότε ἐξατάξιο Γυμνάσιο παρακολούθησε στὸ Λεόντειο Λύκειο Πατησίων τῶν Μαριανῶν Ἀδελφῶν (*frères maristes*), σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία τοῦ πατέρα του ποὺ εἶχε ὑπηρετήσει στὸ γαλλικὸ στρατὸ κατὰ τὸν Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Μὲ τὴν ἀποφοίτησή του τὸ θέρος τοῦ 1954, βραβεύεται ἀπὸ τὸ Σχολεῖο του γιὰ νὰ συμμετάσχει σὲ ἓνα δεκαπενθήμερο ἐκπαιδευτικὸ ταξίδι στὸ Παρίσι μὲ 12μελῆ ομάδα μαθητῶν ἐπιτυχόντων σὲ πανελλήνιο διαγωνισμὸ γαλλικῆς γλώσσας τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου. Στὰ ἐφηβικὰ του χρόνια μετέχει ἐνεργῶς στὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα καὶ στὶς Χριστιανικὲς Μαθητικὲς Ὅμαδες. Ὁ ζῆλος τῶν ὑπευθύνων τοῦ Χριστιανικοῦ Ἔργου ἀλλὰ καὶ τὸ θρησκευτικὸ κλίμα τοῦ Σχολείου του, τὸν ὀδηγεῖ στὴν ἀπόφαση νὰ σπουδάσει Θεολογία, ἡ ὁποία πίστευε ὅτι θὰ τοῦ ἔδινε τὶς δυνατότητες προσφορᾶς στὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν ἑλληνικὴ κοινωνία (ἀρ. 208)¹.

Τὸ Φθινόπωρο τοῦ 1954 εἰσάγεται στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ τὸ 1959 ἀποκτᾶ Πτυχιό Θεολογίας. Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν θεολογικῶν του σπουδῶν ἐργάστηκε ὡς στέλεχος στὶς Χριστιανικὲς Μαθητικὲς Ὅμαδες (Χ.Μ.Ο) καὶ στὴ Χριστιανικὴ Φοιτητικὴ Ἐνωση (Χ.Φ.Ε.) καὶ ἔλαβε μέρος στὶς κατασκηνώσεις τοῦ Χριστιανικοῦ Ἔργου. 1959-1961 ἐκπληρώνει τὶς στρατιωτικὲς του ὑποχρεώσεις ὡς ἔφεδρος ἀξιωματικὸς στὸ Πυροβολικὸ, ἀπολυθεὶς μὲ τὸ βαθμὸ τοῦ Ἀνθυπολοχαγοῦ.

---

* Γιὰ τὴ συγκρότηση τῆς Βιογραφίας καὶ τῆς Ἐργογραφίας τοῦ καθηγητοῦ Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου χρησιμοποιήθηκαν: τὰ κατὰ καιροὺς Ὑπομνήματα (1977, 1984, 1986, 1990, 1997), τὰ ὁποῖα ὑπέβαλε ὁ κ. Σταυρόπουλος μὲ ἀφορμὴ κρίσεις πρὸς ἀνέλιξή του κατὰ τὶς διάφορες βαθμίδες· οἱ κατ' αὐτὲς *Εἰσηγητικὲς Ἐκθέσεις* τῶν Συμβουλευτικῶν Ἐπιτροπῶν τὰ *Πρακτικὰ* τῶν Συνεδριῶν κρίσεως τῆς ἀκαδημαϊκῆς του σταδιοδρομίας. Σημαντικὲς πληροφορίες ἔχουν ἐπίσης καταγραφεῖ στὶς *Επιστημονικὲς Ἐπετηρίδες* τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (Ε.Ε.Θ.Σ.Π.Α) ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὸν τόμο ΚΕ' (1981) μέχρι καὶ τὸν παρόντα τόμο ΜΔ' (2009) ὅπου ὑπὸ τύπον Παραρτημάτων ἢ Χρονικῶν ἀναφέρονται οἱ ἐκδηλώσεις τῆς Σχολῆς καὶ οἱ ἐπιστημονικὲς δραστηριότητες τῶν μελῶν ΔΕΠ (συμμετοχὴ τους σὲ συνέδρια, ἡμερίδες, διαλόγους, διδασκαλία σὲ ξένα Πανεπιστήμια). Σημαντικὴ πηγὴ ἀπετέλεσε καὶ τὸ ἠλεκτρονικὸ «*Ἐγχειρίδιο Ποιμαντικῆς*» (25 χρόνια ἀρθρογραφίας στὸ περιοδικὸ «*Ἐφημέριος*»: 1983-2007) ἀρ. 416. Ὁ καθηγητὴς Α. Μ. Σταυρόπουλος ἔθεσε στὴ διάθεσή μου τὸ πιὸ πάνω ὑλικὸ, τὸ ὁποῖο σὲ μεγάλο βαθμὸ ἔχει ἐπεξεργασθεῖ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ συνεργάτου του κ. Στέφανου Χρ. Κουμαρόπουλου Δρ. Θ. Ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ τοὺς ἐκφράζω τὶς εὐχαριστίες μου.

¹ Ὁ ἀριθμὸς 208 παραπέμπει στὴ συνημμένη Ἐργογραφία τοῦ Καθηγητοῦ. Σὲ ὀρισμένα σημεία τοῦ Βιογραφικοῦ θὰ παραπέμπουμε σ' αὐτὴν ὥστε ὁ ἀναγνώστης νὰ μπορεῖ σὲ ἀντίστοιχα δημοσιεύματα νὰ βροῖκει συμπληρωματικὲς πληροφορίες.

Στή διάρκεια τῆς θητείας του στή Θεσσαλονίκη ἤλθε σέ ἐπαφή μὲ τοὺς θρησκευτικοὺς καὶ πνευματικοὺς κύκλους τῆς πόλεως.

Ἐν συνεχείᾳ πραγματοποιεῖ μεταπτυχιακὲς σπουδὲς στήν Πρακτικὴ Θεολογία στὸ Πανεπιστήμιο Ἐρλάνγκεν-Νυρεμβέργης (Erlangen-Nürnberg) τῆς Γερμανίας (1961-63) ὡς ὑπότροφος τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν (Καθηγητῆς Kurt Frör). Κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸ ἔτος 1963-64 ἐργάστηκε -στὸ πλαίσιο τῆς Innere Mission καὶ τοῦ Hilfswerk τῆς Γερμανικῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀφοῦ παρακολούθησε εἰδικὸ τρίμηνο σεμινάριο- ὡς Κοινωνικὸς λειτουργὸς πλησίον τῶν ἐλλήνων ἐργατῶν στὸ Aachen τῆς Γερμανίας καὶ Γραμματεὺς τῆς νεοορθόδοξης τότε Ι. Μητροπόλεως Γερμανίας στή Βόννη (Μητροπολίτης Πολύευκτος Φινφίνης). Τὸ 1964, μὲ ὑποτροφία τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας (Œuvre d'Orient) καὶ ἐπί τι διάστημα τοῦ Βελγικοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, ἐγγράφεται στὸ Καθολικὸ Πανεπιστήμιο τῆς Λουβαίν στὸ Βέλγιο γιὰ σπουδὲς Ψυχολογίας καὶ Οἰκογενειακῶν Ἐπιστημῶν. Τὸ 1967 λαμβάνει πτυχίον Οἰκογενειακῶν Ἐπιστημῶν (Licence ἐπιπέδου Μάστερ, ἀρ. 1) καὶ τὸ 1970 πτυχίον Ψυχολογίας (Licence ἐπιπέδου Μάστερ, ἀρ. 2). Στις δύο διπλωματικὲς ἐργασίες εἶχε ὡς ἐπιβλέποντα τὸν Καθηγητὴ Jacques Schotte.

Κατὰ τὴν παραμονή του ἐκεῖ, τύχη ἀγαθῆ, εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ παρακολουθήσει τὴν ὑπὸ τὸν Lucien Morren, Καθηγητὴ Φωτομετρίας, «ὀμάδα συνθέσεων» (groupe de synthèses), ποὺ στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Λουβαίν ἠσχολεῖτο μὲ τις σχέσεις πίστεως καὶ ἐπιστήμης (ἀρ. 88).

Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν σπουδῶν του στή Λουβαίν γνωρίζει τὴ σύζυγό του Ἑλένη Κοκκοτάκη, ἡ ὁποία σπούδαζε Ψυχολογία στὸ ἴδιο Πανεπιστήμιο καὶ ἐργάστηκε γιὰ μεγάλο διάστημα ὡς Κλινικὴ Ψυχολόγος στὸ ἴδρυμα Προστασίας καὶ Ἀρωγῆς τῆς Παιδικῆς Ἡλικίας τοῦ Βελγικοῦ Κράτους. Ὁ γάμος τους πραγματοποιήθηκε τὸ 1968 στὸ Νέο Φάληρο.

Τὸ 1971 ἀναγορεύεται Διδάκτωρ Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (Ποιμαντικὴ προετοιμασία τῶν μελλοντύμων, ἀρ. 3: ἐπιβλέπων Καθηγητῆς Κωνσταντῖνος Δωρ. Μουρατίδης) καὶ τὸ 1974 Διδάκτωρ Οἰκογενειακῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λουβαίν (*L'Église de Grèce face aux problèmes de la procréation*, ἀρ. 6: ἐπιβλέπων Καθηγητῆς Mgr. Victor Heylen).

Ὡς ἐπιστημονικὸς βοηθὸς δίδαξε ἓνα χρόνο στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μπόχουμ (Bochum) τῆς Γερμανίας (1966-67, Καθηγητῆς Hans-Heinrich Wolf) καὶ τέσσερα χρόνια στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Λουβαίν (Leuven) στὸ Βέλγιο (1968-72, Καθηγητῆς Mgr. Victor Heylen). Γιὰ ἓνα μεγάλο διάστημα (1973 κ.έ.) συνεργάζεται ὡς ἐλεύθερος ἐρευνητῆς (chercheur libre) στὸ Κέντρο Κλινικῆς Ψυχολογίας καὶ Ἀτομικῶν Διαφορῶν τῆς Σχολῆς Ψυχολογίας καὶ Παιδαγωγικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λουβαίν (Centre de Psychologie Clinique et différentielle, Faculté de Psychologie et des Sciences de l'Éducation) μὲ τὸν Καθηγητὴ Jacques Schotte.

Ἐπάνοδος στὴν Πατρίδα: Ἀκαδημαϊκὴ ἀνέλιξη καὶ Διδακτικὸ Ἔργο

Μετὰ ἀπὸ δωδεκαετὴ ἀπουσία στὸ ἐξωτερικὸ γιὰ σπουδές, ἔρευνα καὶ πανεπιστημιακὴ ἐργασία ἐπιστρέφει στὴν Ἑλλάδα τὸ ἔτος 1973. Γιὰ δυὸ χρόνια (1973-1975) ὑπηρετήσε ὡς Γραμματεὺς στὴ Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Ποιμαντικοῦ Ἔργου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Τὸ 1975, μετὰ ἀπὸ πρόταση τοῦ Καθηγητοῦ Κωνσταντίνου Μουρατίδη, διορίζεται ὡς Ἐπιμελητὴς στὸ Σπουδαστήριο Πρακτικῆς Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Στὴ συνέχεια ὑπηρετήσε σὲ διάφορες βαθμίδες τοῦ Διδακτικοῦ Ἐρευνητικοῦ Προσωπικοῦ στὴν ἴδια Σχολή (Τμῆμα Κοινωνικῆς Θεολογίας): Λέκτορας 1982, Ἐπίκουρος Καθηγητὴς 1984, Αναπληρωτὴς Καθηγητὴς 1990, ἐκλεγείσθε στὴ βαθμίδα τοῦ Καθηγητοῦ τὸ 1998 ἀπὸ τὴν ὁποία καὶ ἀφυπηρέτησε τὸ 2004 λαβὼν τὸν τίτλο τοῦ Ὁμοτίμου. Διετέλεσε Διευθυντὴς τοῦ Τομέα Χριστιανικῆς Ἀγωγῆς καὶ Διαποιμάνσεως κατὰ τὰ ἔτη 1995-1997, 2000-2001 καὶ 2002-2004.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Πανεπιστημιακῆς του θητείας δίδαξε μαθήματα τῶν γνωστικῶν ἀντικειμένων τῆς Ποιμαντικῆς Θεολογίας καὶ τῆς Ψυχολογίας: 1. Ποιμαντικὴ, 2. Συμβουλευτικὴ Ποιμαντικὴ, 3. Ποιμαντικὴ Ψυχολογία καὶ Ἐξομολογητικὴ, 4. Ποιμαντικὴ Γάμου καὶ Οἰκογενείας, 5. Ἱστορία, Θεωρία καὶ Πράξις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Κοινωνικῆς Διακονίας, 6. Εἰσαγωγή στὴν Ψυχολογία, 7. Ψυχολογία τῶν Ἀτομικῶν Διαφορῶν καὶ 8. Εἰδικὰ Θέματα Ψυχολογίας. Τὰ ὑπ' ἀρ. 2, 4, 6 καὶ 8 μαθήματα διδάχθησαν ἀπὸ τὸν ἴδιο γιὰ πρώτη φορὰ στὸ Τμῆμα. Εἰσήγαγε μάλιστα δύο νέα μαθήματα στὸ Πρόγραμμα Σπουδῶν τοῦ Τμήματος: τὴν «Ἐπικοινωνιακὴ Θεολογία» καὶ τὴν «Πληροφορικὴ Κοινωνικὴ Θεολογία» (ἀρ. 323). Συμμετεῖχε ἐπίσης στὸ Προπτυχιακὸ Πρόγραμμα Σπουδῶν γιὰ Θέματα Φύλου καὶ Ἰσότητας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (2003-2005) μὲ τὴ διδασκαλία τοῦ μαθήματος Ποιμαντικὴ γάμου, οἰκογενείας καὶ ἰσότητας τῶν δύο φύλων (ἀρ. 336). Δίδαξε ἐπίσης στὸ Μεταπτυχιακὸ Πρόγραμμα Σπουδῶν «Ποιμαντικὴ Θεολογία καὶ Ἀγωγή» τοῦ Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας μαθήματα τῆς εἰδικεύσεώς του (1997-2006). Διετέλεσε μάλιστα καὶ ὑπεύθυνος τοῦ Προγράμματος ἀπὸ τῆς ἐνάρξεώς του μέχρι καὶ τὴν ἀφυπηρέτησή του (1997-2004). Δίδαξε ἐπίσης σὲ μεταπτυχιακὰ προγράμματα καὶ ἄλλων Τμημάτων τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ὁ ἴδιος συχνὰ προσκαλοῦσε συναδέλφους γιὰ νὰ διδάξουν στὸ πλαίσιο δικῶν του μαθημάτων.

Στὴ διδακτικὴ του δραστηριότητα θὰ πρέπει νὰ περιληφθεῖ καὶ ἡ συμμετοχὴ του σὲ τριμελεῖς συμβουλευτικὲς ἐπιτροπές γιὰ τὴν ἐκπόνηση διδακτορικῶν διατριβῶν καὶ μεταπτυχιακῶν διπλωματικῶν ἐργασιῶν εἴτε ὡς μέλους εἴτε ὡς ἐπιβλέπωντος, καθὼς καὶ σὲ ἑπταμελεῖς γιὰ τὴν ἐξέταση ὑποψηφίων διδακτόρων. Συμμετεῖχε ἐπίσης σὲ τριμελεῖς εἰσηγητικὲς ἐπιτροπές γιὰ τὴν ἐξέλιξη Δ.Ε.Π. σὲ ἀνώτερη βαθμίδα στὸ Τμῆμα Κοινωνικῆς Θεολογίας καὶ σὲ ἄλλα Τμήματα.

Σημειώνεται ἀκόμα ἡ συμμετοχὴ του σὲ ἐξεταστικὲς ἐπιτροπές τοῦ Ἰδρύματος Κρατικῶν Ὑποτροφιῶν (Ι.Κ.Υ.) στὰ μαθήματα τῆς εἰδικότητός του γιὰ

προγράμματα έσωτερικού και έξωτερικού. Με πρότασή του συμπεριελήφθησαν στο Πρόγραμμα έξετάσεων δύο νέες ειδικότητες: ή Συμβουλευτική Ποιμαντική και ή Ιστορία, Θεωρία και Πράξη τής Έκκλησιαστικής Κοινωνικής Διακονίας. Τακτική ήταν ή συμμετοχή του στις έξετάσεις τών κληροδοτημάτων του Πανεπιστημίου Αθηνών για φοιτητικές ύποτροφίες.

Έπίσης συμμετείχε στην προετοιμασία και ως διδάσκων σε τριετές διαπανεπιστημιακό (έπτὰ ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων) έντατικό πρόγραμμα Erasmus. Πρόκειται για σεμινάριο σε «Διεπιστημονικά θέματα Ανθρωπολογίας (ιδιαίτερα Κλινικής Ανθρωπολογίας)» κατά μήνα Σεπτέμβριο και κατά τὰ Έτη 1994, 1995, 1996 στο Soutelo τής Πορτογαλίας, στο Namur του Βελγίου και στη Rennes τής Γαλλίας. Ήταν ένα πρόγραμμα βασιζόμενο στη θεωρία τής διαμεσολάβησης ή μεσιτείας (Théorie de la Médiation) με σκοπό την έπιστημολογική ανακατάταξη αυτών που όνομάζουμε έπιστήμες του ανθρώπου. Τόν συνόδευε πάντοτε πενταμελής ή έξαμελής ομάδα προ- και μεταπτυχιακών φοιτητών του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας, τούς όποιους προετοίμαζε θεωρητικά και βοηθούσε στη σύνταξη τών εκεί ανακοινώσεων τους. Συμμετείχε ως εκπρόσωπος του Πανεπιστημίου Αθηνών, τó όποιο και χορηγούσε μέρος τών έξόδων μεταβάσεως και έπιστροφής τής έλληνικής ομάδος.

Έπιπλέον είχε προσκληθεί να συμμετάσχει σε σχέδιο ανάπτυξης πανεπιστημιακού προγράμματος σπουδών προχωρημένου έπιπέδου "Masters" (CDA) μεταξύ 16 ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων σε θέματα «Κλινικής έπιστημολογίας και έρευνας στις έπιστήμες του ανθρώπου», στο πλαίσιο του «Προγράμματος Σωκράτης» (1997-2000).

Στη συνάφεια αυτή έγγράφεται ή με πρωτοβουλία του πρόσκληση του Βέλγου όμοτίμου Καθηγητού τής Ψυχολογίας τής Θρησκείας στο Πανεπιστήμιο τής Λουβαίν κ. Antoine Vergote από τή Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών να αναπτύξει στο Κεντρικό Αμφιθέατρο τής Σχολής, στις 26 Απριλίου 1993, τó πολú ένδιαφέρον θέμα: «Η ψυχολογία τής άπιστίας» (άρ. 191).

Ακαδημαϊκές Δραστηριότητες και πρωτοβουλίες

Με πρωτοβουλία του δημιουργήθηκαν στη Θεολογική Σχολή Αίθουσα Πολυμέσων και Ψηφιακής Τεχνολογίας και Αίθουσα Πληροφορικής με στόχο την όπτικοακουστική ύποστήριξη τής διδασκαλίας και την έκμάθηση τής ήλεκτρονικής τεχνολογίας. Με ένεργειές του έγινε δυνατή μάλιστα ή μετάταξη τεχνικού υπαλλήλου για τήν εύρυθμη λειτουργία τής Αίθουσας. Διετέλεσε Πρόεδρος τής Διοίκησης Έπιτροπής μέχρι τó 2004. Τήν όλη προσπάθεια στήριξαν οί άποσπασμένοι στον Τομέα κ.κ. Αθανάσιος Ν. Παπαθανασίου και Άγγελος Γ. Βαλλιανάτος.

Με συνεργάτες του (π. Αδαμάντιος Αύγουστίδης, κα Πανωραία Κουφογιάννη, κ. Στέφανος Χρ. Κουμαρόπουλος, κα Αριάδνη Σαραντουλάκου μέλος

ΕΤΕΠ του Τομέα) ἔθεσε σὲ λειτουργία ὑπὸ τὴν ἐποπτεία του τὸ Γραφεῖο Συμβουλευτικῆς στὴ Θεολογικὴ Σχολή (ἀρ. 311, 354) γιὰ ἐξυπηρέτηση φοιτητῶν καὶ κληρικῶν σὲ θέματα ψυχικῆς ὑγείας (1998-2004). Φρόντισε ἐπίσης νὰ ἀποσπασθεῖ στὸν Τομέα Χριστιανικῆς Λατρείας, Ἀγωγῆς καὶ Διαποιμάνσεως ἢ Κοινωνικὴ Λειτουργὸς καὶ Θεολόγος κα Εὐτυχία Γιαννουλάκη γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ Γραφείου ἀλλὰ καὶ διευκόλυνση τῶν φοιτητῶν καὶ φοιτητριῶν σὲ ζητήματα κοινωνικῆς φύσεως (ἀρ. 220). Στὸ πλαίσιο αὐτὸ ὁργανώθηκαν καὶ μαθήματα Πρώτων Βοηθειῶν.

Ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας σὲ συνεργασία μὲ τὴν Ψυχιατρικὴ Κλινικὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ τὸ Κέντρο Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἑλληνικῆς Ψυχιατρικῆς Ἐταιρείας, συμμετεῖχε μὲ ἐνεργὸ ἐποπτεία σὲ Ἐκπαιδευτικὸ Πρόγραμμα, γιὰ κληρικούς καὶ λαϊκοὺς συνεργάτες τῆς Ἐκκλησίας μὲ τίτλο: «Ποιμαντικὴ Πράξη καὶ Ψυχικὴ Ὑγεία» (Φεβρουάριος-Δεκέμβριος τοῦ 2000, ἀρ. 282). Τὸν ὅλο συντονισμὸ τοῦ Προγράμματος εἶχε ὁ ψυχίατρος καὶ Δρ. Θ. π. Ἀδαμάντιος Αὐγουσιδῆς.

Συνεργάστηκε ἐπίσης μὲ τὸ «Κέντρο Μελέτης καὶ Ἐρευνας τοῦ Ὁρθοδόξου Πολιτισμοῦ» τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς γιὰ τὴ διοργάνωση δύο Ἐπιμορφωτικῶν Σεμιναρίων Κληρικῶν Ἰ. Μητροπόλεων τοῦ Λεκανοπεδίου Ἀττικῆς (20-31 Μαΐου 2002 καὶ 19-29 Μαΐου 2003) καθὼς καὶ Δημερίδος μὲ θέμα «Ἐκκλησία καὶ Πολιτισμὸς» (7-8 Ἰουνίου 2002, ἀρ. 361 καὶ 373 κεφ. 13).

Ἔχει συμμετάσχει μὲ διαλέξεις σὲ Συνάξεις καὶ Σεμινάρια Ἱερέων, Σχολῶν Γονέων πολλῶν Ἰ. Μητροπόλεων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κύπρου, σὲ Σεμινάρια ἐπιμορφώσεως Θεολόγων Καθηγητῶν τῆς Πανελληνίου Ἐνώσεως Θεολόγων (Π.Ε.Θ.) καὶ στὸ Φροντιστήριο Ὑποψηφίων Κατηχητῶν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Συνεργασίες μὲ ἐπιστημονικὰ καὶ θεσμικὰ ὄργανα (Ἑλλάδα καὶ Ἐξωτερικό)

Ἔχει διατελέσει καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι μέλος ἢ συνεργάτης πολλῶν Ἐπιστημονικῶν Ἐταιριῶν, Συνδέσμων, Ἐνώσεων, Συλλόγων καὶ Συμβουλιῶν στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ ἐξωτερικό.

- Στὴν **Ἑλλάδα:**

- Πανελλήνιος Ἐνωσις Θεολόγων (Π.Ε.Θ.).
- Διορθοδόξο Κέντρο «Πορευθέντες», μέλος καὶ ἐκπρόσωπος (1986-1992) τῶν ἑλληνικῶν μὴ κυβερνητικῶν ὁργανώσεων ποὺ συνεργάζονται μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση (Ε.Ε.) σὲ θέματα ἀνάπτυξης τοῦ Τρίτου Κόσμου (Μ.Κ.Ο.Α.): ὁμάδα ἐργασίας ἐθελοντῶν - ἀνθρωπίνων πόρων (ἀρ. 90, 102).
- Σύλλογος Ἑλλήνων Ψυχολόγων (Σ.Ε.Ψ.), τακτικὸ μέλος.
- Ἑλληνικὴ Ψυχολογικὴ Ἐταιρεία (ΕΛΨΕ), τακτικὸ μέλος.

- Έλληνική Έταιρεία Εύγονικής και Γενετικής του Άνθρώπου (E.E.E. & Γ.Α.), μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου, Γενικός Γραμματέας και Αντιπρόεδρος (άρ. 10, 19).
- «Έπιτροπή Μελέτης Πληθυσμού» του Υπουργείου Συντονισμού 1976-1978 (άρ. 18).
- «Έπιτροπή Βιοηθικής» της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας του Υπουργείου Ανάπτυξης (άρ. 322).
- Συμβούλιο του Υπολογιστικού Κέντρου του Πανεπιστημίου Αθηνών.
- **Στό Έξωτερικό:**
  - Ευρωπαϊκή Έπιτροπή Ποιμαντικής Φροντίδος και Συμβουλευτικής (European Committee on Pastoral Care and Counselling), άρ. 13, 20, 129, 161.
  - Διεθνής Έταιρεία Πρακτικής Θεολογίας (Société Internationale de Théologie Pratique, S.I.T.P.), ιδρυτικό μέλος και άρμόδιος για θέματα Ορθοδόξου Πρακτικής Θεολογίας, άρ. 210, 214, 254, 300, 349.
  - Γερμανική Έταιρεία Ποιμαντικής Ψυχολογίας (Deutsche Gesellschaft für Pastoralpsychologie, DGfP), συνεργάτης.
  - Διεθνής Σύνδεσμος Ιατρο-Ψυχολογικών και Θρησκευτικών Μελετών (Association Internationale d'Études Médico-Psychologiques et Religieuses, A.I.E.M.P.R.), έθνικός εκπρόσωπος και μέλος του Γραφείου (Bureau) του Συνδέσμου (άρ. 186, 240, 274, 308, 309, 324, 333, 369, 372).
  - Διεθνής Έταιρεία Ψυχολογίας του Βάθους (Internationale Gesellschaft für Tiefenpsychologie).
  - Κέντρο Βιοηθικής του Καθολικού Πανεπιστημίου del Sacro Cuore της Ρώμης (άρ. 204, 265).
  - Συμβουλευτική Έπιτροπή του Γραφείου Οικογενειακής Αγωγής και Ποιμαντικής της Οικογενείας του Παγκοσμίου Συμβουλίου των Έκκλησιών (Advisory Committee, Office of Family Education and Family Ministries, World Council of Churches) άρ. 15, 16, 21, 22.
  - Μικτή Όμάδα Έργασίας του Παγκοσμίου Συμβουλίου των Έκκλησιών και της Ρωμαιοκαθολικής Έκκλησίας προς άναζήτηση κατευθυντηρίων γραμμών σχετικά με τον οικουμενικό διάλογο επί θεμάτων ήθικης ύφης 1993-1994 (άρ. 227 και 250).

Διακονία στην Έκκλησία: Συνοδικές Έπιτροπές - Έκπροσώπηση

- Μετέχει σέ **Έπιτροπές της Ι. Συνόδου** της Έκκλησίας της Ελλάδος:
  - Συνοδική Έπιτροπή Θείας Λατρείας και Ποιμαντικού Έργου.

- Ειδική Συνοδική Έπιτροπή ἐπὶ Εἰδικῶν Ποιμαντικῶν Θεμάτων καὶ Καταστάσεων.
- Συνοδικὸν Γραφεῖον Προσκυνηματικῶν Περιηγήσεων (Θρησκευτικοῦ Τουρισμοῦ). Στὸ πλαίσιο τοῦ Γραφείου εἶχε ὀρισθεῖ μέλος Ἐπιτροπῆς διενεργείας καὶ ἀξιολόγησης δύο Διαγωνισμῶν μὲ τὴν ἐπωνυμία *Στὰ βήματα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου* γιὰ μαθητὲς α) στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Κύπρο καὶ β) στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη.
- Εἰδική Συνοδική Ἐπιτροπή Γάμου, Οἰκογενείας, Προστασίας τοῦ Παιδιοῦ καὶ Δημογραφικοῦ Προβλήματος.
- Συνοδική Ἐπιτροπή Χριστιανικοῦ Οἰκογενειακοῦ Προγραμματισμοῦ (1986).
- Ὁμάδα ἐργασίας γιὰ τὴ σύνταξη σχεδίου ἀναδιοργανώσεως τοῦ Ποιμαντικοῦ Ἔργου τῆς Ἐκκλησίας.
- Συνοδική Ὑποεπιτροπή ἀντιμετώπισεως ἀρνητικῶν ἐκδηλώσεων καὶ ἐνεργειῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν.
- Συντακτικὴ Ἐπιτροπή τοῦ Περιοδικοῦ «Ἐκκλησία», «Ἐφημέριος», «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» (ἐγγραφον τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε. ἀπὸ 8 Δεκεμβρίου 1999).
- (Εἰδική) Ἐπιτροπή Μελέτης τῆς Ἀρχαιολατρίας-Νεοειδωλολατρίας (1999-2002).
- Εἶναι ἐπίσης μέλος τῆς «Συμβουλευτικῆς Κληρικολαϊκῆς Ἐπιτροπῆς Ποιμαντικοῦ Ἔργου» (ΣΚΕΠΕ) τῆς Κεντρικῆς Διευθύνσεως Ποιμαντικοῦ Ἔργου τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.
- Ἔχει ἐκπροσωπήσει ἐπανειλημμένως τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος σὲ πολλὰ Συνέδρια ποιμαντικοῦ ἐνδιαφέροντος στὸ ἐξωτερικὸ ὑποβάλλων στὴν Ἱ. Σύνοδο ἐκθέσεις τῶν πεπραγμένων καὶ προτάσεις ἐπὶ τῶν πρακτέων (ἀρ. 15 καὶ 22, 16 καὶ 21, 20, 33, 168, 204, 210 καὶ 214, 265, 403).
- **Τιμητικὴ διάκριση:** Γιὰ τὴν προσφορὰ ὑπηρεσιῶν του πρὸς τὴν Ἐκκλησία ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τοῦ ἀπένειμε τὸν Χρυσοῦν Σταυρὸν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐπεδόθη ὑπὸ τοῦ (Μακαριστοῦ) Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος (Κυροῦ) Χριστοδούλου κατὰ τὴν Ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Μνήμης τοῦ Ἁγίου Φωτίου στὸν Ἱερὸ Καθεδρικὸ Ναὸ τῶν Ἀθηνῶν στίς 5 Φεβρουαρίου 2007.

Συνεργασία μὲ τὸ περιοδικό «Ἐφημέριος»

Θὰ πρέπει νὰ τονισθεῖ ἡ συνεργασία του μὲ τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Κοινωνία» καὶ ἄλλα θρησκευτικὰ ἔντυπα, ἰδιαίτερα, ὅμως, μὲ τὸν «Ἐφημέριο» ποῦ ἀπευθύνεται στοὺς κληρικοὺς μὲ στόχο τὴν διὰ βίου ποιμαντικὴ ἐκπαίδευση καὶ ἐνημέρωση τῶν στελεχῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἀρθρογραφεῖ ἀνελλιπῶς

ἀπὸ τὸ 1983 ἕως σήμερα, μετὰ ἀπὸ πρόσκληση γιὰ συνεργασία τοῦ Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, τοῦ ἐπὶ μακρὸν χρόνον διατελέσαντος Διευθυντοῦ τῶν περιοδικῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Βασικὴ ἐπιδίωξη τῆς ἀρθρογραφίας αὐτῆς εἶναι ἡ μέσῳ τῶν στηλῶν τοῦ περιοδικοῦ προβολὴ στὴν ποιμαντικὴ πράξη ἐρευνητικῶν πορισμάτων καὶ μεθόδων διαποιμάνσεως, παλαιότερων καὶ νεωτέρων, μὲ τρόπο ἀπὸ ψυχολογικὴ καὶ παιδαγωγικὴ ἄποψη σύγχρονο, ἔτσι ὥστε νὰ προκαλοῦν τὸν ἀναγνώστη νὰ ἀναλάβει παρόμοια ποιμαντικὰ «γυμνάσματα». Καταβλήθηκε μάλιστα ἰδιαίτερη φροντίδα ὡς πρὸς τὸν τρόπο παρουσιάσεως τοῦ ὑλικοῦ ὥστε νὰ διευκολυνθεῖ ἡ μετάδοση τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος πρὸς τὸ σύγχρονο ἄνθρωπο.

Ὁ τρόπος προσεγγίσεως τῆς θεματολογίας εἶναι διεπιστημονικός. Στηρίζεται στὶς ὀρθόδοξες θεολογικὲς ἀρχές τῆς συνεργίας καὶ τῆς προσλήψεως στοιχείων ἀπὸ ποικίλες περιοχὲς γνώσεως, ζωῆς καὶ δημιουργίας. Προϋποθέτει μίαν φιλοκαλικὴ στάση προσβάσεως καὶ διαβάσεως στὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν κόσμο. Ἀκόμη χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴ διάθεση τοῦ συγγραφέα νὰ διακονήσῃ τὴν Ποιμαντικὴ ὡς «τέχνη τεχνῶν καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν», στηριζόμενος στὴν ἐμπειρία τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ τρόπος γραφῆς τῶν κειμένων κάνει φανερὴ μίαν βασισμένη στὴν ἔρευνα διδασκαλία τῆς Ποιμαντικῆς, πὺν θεωρεῖ ἀνοικτὴ γιὰ ἐφαρμογὲς στὴν ποιμαντικὴ πράξη τὴν ποιμαντικὴ θεωρία. Ἀφήνει ἔτσι νὰ διαφανεῖ μίαν θεωρία πὺν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀμφίδρομης ἐπικοινωνίας μεταξὺ ποιμαντικῆς θεωρίας καὶ πράξεως. Σκοπεύει μάλιστα στὴν ἐνεργοποίηση τοῦ «τρισοῦ ἀξιώματος» ἐνὸς συγχρόνου πανεπιστημίου, πὺν δίνει ἔμφαση ἐξίσου τόσο στὴν ἔρευνα καὶ τὴ διδασκαλία ὅσο καὶ στὶς ἐφαρμογὲς ἐπὶ τοῦ πεδίου.

Ἡ θεματικὴ ἄλλωστε τῶν ἀρθρων καλύπτει βασικὲς πτυχές, κατηγορίες καὶ διαστάσεις τῆς ποιμαντικῆς διακονίας τῆς Ἐκκλησίας. Τὰ ἀρθρα, συγκροτούμενα σὲ θεματικὲς ἐνότητες, δίνουν βασικὲς ἀπαντήσεις ὡς πρὸς τὸ ὑποκείμενο καὶ τὸ ἀντικείμενο τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου, τὰ ζητήματα καὶ τὶς περιοχὲς ζωῆς πὺν ἐγγίζει, τὸν χῶρο ὅπου ἀσκεῖται, τὶς μεθόδους πὺν ἀκολουθεῖ, τὸν χρόνο κατὰ τὸν ὅποιο ἐπιτελεῖται, τὴν αἰτία καὶ τὸν λόγο γιὰ τὸν ὅποιο ἀσκεῖται καὶ τὸν στόχο πρὸς τὸν ὅποιο ἀποβλέπει. Ἀπαντοῦν, δηλαδή, σὲ ὀκτῶ βασικὰ ἐρωτήματα: ποὶός καὶ ὡς τί ποιμαίνει ποιόν, πὺν, πῶς, πότε, γιατί, πρὸς τί, σὲ τί; Ὁ προβληματισμὸς εἶναι σύγχρονος καὶ ἡ διακονία ἔχει τὴν πρόθεση νὰ εἶναι θεραπευτικὴ. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἐνεργοποιεῖ τὶς χαρισματικὲς δυνάμεις τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ συστηματικὴ αὐτὴ παρουσίαση τῆς εἰκοσιπεντάχρονης ἀρθρογραφίας, ἀποτυπωμένη μὲ τὴ βοήθεια συνεργατῶν του σὲ ἠλεκτρονικὴ μορφή ὡς βάση δεδομένων, στοιχειοθετεῖ κατὰ κάποιον τρόπο ἕνα «Ἐγχειρίδιο Ποιμαντικῆς», χρήσιμο τόσο σὲ προπτυχιακοὺς καὶ μεταπτυχιακοὺς φοιτητὲς ὅσο καὶ σὲ ποιμένες, θεολόγους καθηγητὲς, εἰδικοὺς ἐπιστήμονες καὶ ποιμαντικοὺς συνεργάτες τῶν ἐνοριῶν (ἀρ. 416).

Ἡ Ποιμαντική: Ἐπιστήμη καὶ Τέχνη – Θεωρητικὴ θεμελίωση

Ἐὰν δίδεται ἔμφαση στὴν ἀρθρογραφία τοῦ «Ἐφημερίου» εἶναι γιατί προσφέρει ἀπὸ παράδειγμα τῶν τοποθετήσεων τοῦ Καθηγητοῦ καὶ τῶν προτεραιοτήτων του. Ἡ γνώση ποὺ εἶχε ἀποκτηθεῖ μὲ σπουδὲς καὶ ἔρευνα στοὺς ποικίλους χώρους τοῦ ἐπιστητοῦ, τῆς Θεολογίας καὶ τῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Ἀνθρώπου καὶ ἰδιαίτερὰ τῆς Ψυχολογίας (ἀρ. 17, 282, 287, 381, 393) δὲν ἔπρεπε νὰ παραμένει σὲ ἐπίπεδο σπουδαστηρίου καὶ αἰθουσῶν διδασκαλίας, ἐν εἶδει κλειστοῦ κυκλώματος, ἀλλὰ νὰ μεταγίγεται σὲ ἀποδέκτες, οἱ ὅποιοι μὲ τὴ σειρά τους ὡς πολλαπλασιαστές θὰ τὴν μετέδιδαν ἀκόμη πιὸ πέρα, στὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κόσμου.

Ὅπως δὴποτε εἶχε προηγηθεῖ ἡ συστηματικὴ διερεύνηση τῆς θεολογικῆς μαθήσεως ποὺ καλεῖται Ποιμαντικὴ καὶ ἡ ἀνάδειξή της ὡς θεολογικῆς ἐπιστῆμης καὶ τέχνης, στὸ πλαίσιο μιᾶς σύγχρονης γνωσιοθεωρητικῆς συζητήσεως, λαμβανομένων ὑπόψη τόσο τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν προϋποθέσεων της ὅσο καὶ τῆς μεθοδολογίας της. Τὰ ἀποτελέσματα τὰ κατέγραψε στὸ σύγγραμμά του *Ἐπιστήμη καὶ Τέχνη τῆς Ποιμαντικῆς* (ἀρ. 228). Οἱ ἐφαρμογὲς ποὺ ἀνέλαβε στὸν ἐκκλησιαστικὸν ἄνθρωπον στὶς ποικίλες διαστάσεις τοῦ Ποιμαντικοῦ Ἔργου συνέβαλαν ὥστε ἡ «πράξις νὰ γίνῃ ἐπίβαση τῆς θεωρίας» καὶ νὰ ἀπαντηθοῦν ἔτσι θεωρητικὰ ἐρωτήματα ποὺ ἀπασχολοῦν ἐκπροσώπους τῆς Πρακτικῆς Θεολογίας μέσω τῆς ἔρευνας. Δὲν παρέμεινε κατὰ ταῦτα ὁ θεωρητικὸς στοχαστὴς καὶ μελετητὴς τῶν ζητημάτων.

Θέλησε κατὰ συνέπειαν νὰ ἐρευνήσῃ στὴν πράξι καὶ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ ἀπ' αὐτὴν στὸ μέτρο τοῦ δυνατοῦ, τίς ἀπαντήσεις στὰ ἐρωτήματα ποὺ ἔθετε ὁ ἴδιος ἢ ἐτίθεντο ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ἰδιαίτερα στὰ θέματα ποὺ ἀκολουθοῦν.

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν του ἔχουν ἀνακοινωθεῖ σὲ πληθώρα εἰσηγήσεων σὲ Συνέδρια καὶ ἔχουν ἀποτυπωθεῖ σὲ ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ καὶ συγγράμματα. Ἐπιλογή τῶν ἐτῶν 1970 – 2010 δημοσιεύεται ὡς πρῶτος τόμος τῆς σειρᾶς «Ἀνάλεκτα» τοῦ περιοδικοῦ «Θεολογία» (ἀρ. 413).

Τὸ Ἐρευνητικὸ ἔργο

Ὁ γάμος, ἡ οἰκογένεια, ἡ σωστὴ προετοιμασία καὶ διαποίμανσή τους (ἀρ. 1, 3, 193, 332) ἀλλὰ καὶ ἡ σεξουαλικὴ διαπαιδαγώγηση ὡς θεσμὸς (ἀρ. 14, 19, 71), ὑπῆρξαν ἀπὸ τοὺς πρῶτους στόχους ποὺ ἔθεσε πρὸς διερεύνηση καὶ ἐφαρμογή. Μία ἀπὸ τίς ἐφαρμογὲς ὑπῆρξε ἡ μὲ πρωτοβουλία τοῦ σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Φθιώτιδος κ. Νικολάου, ἑναρξὴ πιλοτικοῦ προγράμματος προετοιμασίας γάμου στὴν Ἱ. Μ. Φθιώτιδος κατόπιν ἐγκρίσεως τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ μὲ τὴ συνεργασία μεταπτυχιακῶν φοιτητῶν του καὶ τοῦ Γραμματέως τῆς Ἱ. Μητροπόλεως κ. Τριαντάφυλλου Κ. Μπολτέτσου. (ἀρ. 321, 385). Συναφῆς ἦταν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴ λεπτὴ θέση τῆς Πρεσβυτέρας δίπλα στὸν ἱερέα σύζυγό της καὶ ἐνδιαφέρουσες οἱ ἀπαντήσεις σὲ

έρωτηματολόγιο έρευνας μέσω του «Έφημερίου» (άρ. 64, 82). Η τεκνογονία απασχολούσε έντονα πνευματικούς και εγγάμους. Υπάρχουσα έγκύκλιος της Ίεραρχίας προβλημάτιζε άμφοτέρους (άρ. 6, 7, 11). Ο τρόπος συμβουλευτικής και καθοδηγήσεώς τους έπρεπε να βρει γερά έρείσματα στην παράδοση αλλά και στην άρωγή εκ μέρους της σύγχρονης έπιστήμης. Έρευνήθηκε ο τρόπος αντιμετώπισεως των προβλημάτων από ένα σύγχρονο Κέντρο (άρ. 2) αλλά και από τους ίδιους τους έξομολόγους (άρ. 6).

Η σύγχρονη έποχή όμως, έγείρει πλέον περίπλοκα ζητήματα που συνδέονται με την Βιοηθική. Σ' αυτόν τον χώρο ο Καθηγητής αφιέρωσε αρκετές δυνάμεις συνεργαζόμενος και στην Ελλάδα και στο έξωτερικό με φορείς που θα μπορούσαν να διαφωτίσουν τους προβληματισμούς του και να συμβάλουν στην επίλυσή τους (άρ. 9, 10, 334, 336, 368). Δεν τον ένδιέφερε μόνο ή θεωρητική άποψη της Έκκλησίας ή της Έπιστήμης (άρ. 382) αλλά και πώς αυτή αντιμετωπιζόταν από την κοινή γνώμη. Σημαντική ήταν ή έμπλοκή στην έρευνα της κας Αριάδνης Σαραντουλάκου (Μ.Θ.) και των μεταπτυχιακών φοιτητών (άρ. 343, 350), για τους όποιους υπήρχε φροντίδα έρευνητικής συμμετοχής τους στην προετοιμασία ήμερίδων και συνεδρίων (άρ. 295, 333, 365).

Το ζήτημα της συμβουλευτικής συμπαραστάσεως γενικότερα αντιμετώπιστηκε με έξονυχιστική διερεύνηση των πηγών άφ' ενός (άρ. 43, 56, 412) αλλά και με τον έντοπισμό σύγχρονων μορφών πνευματικής παρουσίας στα πλαίσια της Έρευνας «Πνευματική Γεωγραφία» (άρ. 362, 415). Στόχος της ήταν ή συλλογή στοιχείων που άφορούν σε σύγχρονους Γέροντες της Ορθοδοξίας και άσκήσεως άπ' αυτούς της συμβουλευτικής διακονίας (άρ. 60, 68). Σύμφωνα με όμολογία του το ένδιαφέρον του προς αυτή την κατεύθυνση δρομολογήθηκε από συζητήσεις με τον πατέρα Ηλία Μαστρογιαννόπουλο, την θεολόγο Σωτηρία Νούση και την παρότρυνση και καθοδήγηση του Γέροντος Πορφυρίου (άρ. 159, 164), στον όποιον μάλιστα και αφιερώνει το υπό έκδοση βιβλίο του Ορθόδοξη Συμβουλευτική Ποιμαντική (άρ. 412) ως «φωτεινό όρόσημο μιās πνευματικής γεωγραφίας των νεωτέρων χρόνων».

Με τα πρόσωπα είναι συνδεδεμένοι και τόποι πνευματικής ανατάσεως. Στην αναζήτηση τέτοιων τόπων σκόπευε και έτέρα έρευνα με την όνομασία «Θεραπευτικός Τουρισμός» (άρ. 97, 110, 310, 364). «Αυτοί οί τόποι συνιστούν “σημεία” που έντάσσονται σε μία «πνευματική γεωγραφία», τα όποια, όταν ένωθούν μεταξύ τους, χαρτογραφούν όδοιπορικά προσκυνηματικού τουρισμού, υποβάλλουν σχέδια για εύσεβείς, ίερες άποδημίες και όδοιπορίες, προσκυνηματικές περιηγήσεις» (άρ. 407). Σ' αυτό το πλαίσιο έντάσσεται μία «ποιμαντική ενεργοποίηση της μνήμης των πόλεων» ώστε ν' αναδειχθούν παλιμψηστος κώδικας στον όποιο είναι καταγεγραμμένη στη διαχρονικότητά της ή ιστορία τους. Για παράδειγμα έστω ή έρευνητική προσπάθεια: Η Αθήνα και τα πέριξ της Αττικής (άρ. 214). Συνεργάτης του ο άποσπασμένος στον Τομέα Δρ.Θ. κ. Άγγελος Βαλλιανάτος. Η πρωτοποριακή

αυτή έρευνητική ένασχόλησή του με τον θεραπευτικό τουρισμό είχε ως αποτέλεσμα την πρόσκλησή του να γίνει μέλος του «Συνοδικού Γραφείου Προσκυνηματικών Περιηγήσεων».

Ένα σημαντικό τμήμα της έρευνητικής του δραστηριότητας συνίστατο στη διευκρίνιση των πολύ λεπτών σχέσεων μεταξύ μιᾶς Κλινικῆς καὶ Θεραπευτικῆς Ποιμαντικῆς Θεολογίας με τὴν Ψυχοπαθολογία καὶ τὴν Ψυχοθεραπεία. Πρόκειται για έρευνα ἐν ἐξελίξει ἢ ὁποία συνεχίζεται. Τὸ έρευνητικὸ σχέδιο (ἀρ. 289) ἔθεσε ἐρωτήματα με πρόθεση νὰ τύχουν ἀπαντήσεων μετὰ ἀπὸ ἐξονυχιστικὴ ἐξέταση καὶ ἀνάλυση λειτουργικῶν κειμένων, τῆς προσευχῆς τοῦ ὁσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, μιᾶς σειρᾶς ἀσκητικῶν καὶ πνευματικῶν κειμένων, ἀκόμα καὶ ἔργων τῆς χριστιανικῆς τέχνης, τὰ ὁποία ἀναφέρονται στὴν ψυχικὴ ὑγεία καὶ ἀσθένεια, ἰδιαίτερα στὰ πάθη καὶ τὴ θεραπεία τους. Τὸ βασικὸ ἐρώτημα ἦταν: αὐτὸ πὸν στὴ μακροαίωρη πορεία τῆς Ἐκκλησίας διατυπώνεται ὡς παθολογία καὶ ἀπαιτεῖ μιὰ ἀντίστοιχη θεραπευτικὴ, συναντᾶται με τὴ σύγχρονη ἀντίληψη περὶ ψυχοπαθολογίας καὶ ψυχοθεραπείας, πὸν ἐκπροσωποῦν οἱ ἐπιστῆμες τοῦ ἀνθρώπου σήμερα; Πιὸ συγκεκριμένα: Ὑπάρχει κάτι ἀνάλογο στὴν Ὀρθόδοξη Θεολογία, ὅπως γιὰ παράδειγμα ἡ νευρολογικὴ κλινικὴ σημειολογία στὴν Κλινικὴ Ἀνθρωπολογία (ἀγνωσία, ἀπραξία, σωματοαγνωσία, ἀβουλία, ἀρ. 226); Μιὰ ὀρισμένη ἀνάλυση τῶν παθῶν καὶ τῶν λογισμῶν θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ ὀδηγήσει σὲ μιὰ παθο-ἀνάλυση καὶ ἐνδεχομένως σὲ μιὰ θεραπευτικὴ τῶν παθῶν; Μιὰ πρώτη καταγραφή τῶν ἀποτελεσμάτων κατατέθηκε στὸ Ἐκπαιδευτικὸ Πρόγραμμα «Ποιμαντικὴ πράξη καὶ ψυχικὴ ὑγεία» (ἀρ. 282). Ἐνα τμήμα τῆς ἔρευνας πὸν πραγματοποιήθηκε στὸ πλαίσιο ὁμαδικῆς έρευνητικῆς φροντιστηριακῆς ἐργασίας με τὴν ἀρωγὴ τοῦ Δρ.Θ. κ. Ἄγγελου Βαλλιανᾶτου στὸ Μεταπτυχιακὸ μάθημα «Ποιμαντικὴ Ἐπικοινωνία», ἀποτυπώθηκε σὲ βιντεοκασέτα με τίτλο *Πάθη καὶ Ἀρετές* (διαρκείας 62 λεπτῶν), πὸν ὑλοποιήθηκε στὸ Ἐργαστήριον τῆς Αἵθουσας Πολυμέσων καὶ Ψηφιακῆς Τεχνολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς.

Στὴν «ἐνοριακὴ ὀργάνωση καὶ ζωὴ» ἀφιέρωσε μέρος τῆς έρευνητικῆς του δραστηριότητας χρησιμοποιώντας σχετικὸ Ἐρωτηματολόγιο πὸν ἀπευθυνόταν πρὸς ὄλους τοὺς Ἐφημερίους (ἀρ. 84) καὶ τοὺς παρακινούσε νὰ καταγράψουν τὴν ἱστορία τῶν ἐνοριῶν τους (ἀρ. 185). Στὴν έρευνα αὐτὴ ἔλαβαν μέρος καὶ οἱ φοιτητὲς του οἱ ὁποῖοι με συστατικὴ ἐπιστολὴ του ἐπισκέπτονταν τὶς Ἐνορίες προέλευσης ἢ καὶ διαμονῆς τους καὶ συμπλήρωναν τὸ Ἐρωτηματολόγιο με τὴ βοήθεια τῶν ἱερατικῶς προϊσταμένων. Ἐπρόκειτο γιὰ ἕνα εἶδος ἀσκήσεως με σκοπὸ νὰ γνωρίσουν τὴν Ἐνορία τους καὶ νὰ τὴ γνωρίσουν στοὺς συμφοιτητὲς τους (ἀρ. 83). Μέρος τοῦ ὑλικοῦ αὐτοῦ κατόπιν ἐπαληθεύσεως τῶν στοιχείων χρησιμοποιήθηκε γιὰ τὴ συγγραφὴ μεταπτυχιακῆς διπλωματικῆς ἐργασίας, πὸν ἀφοροῦσε στὸ σύνολο τῶν Ἐνοριῶν τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν ἀπὸ τὸν Τριαντάφυλλο Μπολτέτσο. Ἐνδιαφέρουσα έρευνητικὴ προσέγγιση ἦταν καὶ τὸ *Παιχνίδι τῆς Ἐνορίας*, πὸν προσκαλοῦσε τοὺς παῖκτες «νὰ ἀνακαλύψουν ἐκ νέου τὴν Ἐνορία τους» (ἀρ. 261).

Ένας άλλος τομέας ένασχόλησής του αποτέλεσε και η διερεύνηση της ποιμαντικής παιδαγωγικής διαστάσεως του μαθήματος των Θρησκευτικών (άρ. 245, 281, 208 πρβλ. 163). Εμπειρική έρευνα με ερωτηματολόγιο είχε την πρόθεση να αξιοποιήσει την εμπειρία των συναδέλφων Θεολόγων Καθηγητών στη Μέση Εκπαίδευση. Στόχος της έρευνας ήταν να αποτυπωθούν οι απόψεις των εν ενεργεία Θεολόγων Καθηγητών της Μέσης Εκπαίδευσης για τον τρόπο διδασκαλίας καθώς και οι προτάσεις τους για τη βελτίωση του μαθήματος των Θρησκευτικών. Ταυτόχρονα επιχειρήθηκε να ανιχνευτεί ο ρόλος του Θεολόγου τόσο στην κοινωνία, όσο και στην Εκκλησία και να καταγραφεί ο σύγχρονος προβληματισμός για το έργο του και τις δυνατότητές του. Η Επιτροπή Έρευνών του Πανεπιστημίου Αθηνών χρηματοδότησε την έκδοση των αποτελεσμάτων. (Συνεργάτης ο αποσπασμένος στον Τομέα Δρ.Θ. Στέφανος Χρ. Κουμαρόπουλος).

Μία άλλη προσπάθεια αποσκοπούσε στη διερεύνηση της «φνσιογνωμίας» των φοιτητών του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας προκειμένου να διερευνηθούν οι προθέσεις και οι σχεδιασμοί τους, ή ήθελημένη σχέση τους με τη θεολογική σπουδή και με την Εκκλησία καθώς και οι οικογενειακές καταβολές όσον αφορά στις θρησκευτικές επιλογές τους (άρ. 221). Συνεργάτης ο αποσπασμένος στον Τομέα Δρ.Θ. Αθανάσιος Ν. Παπαθανασίου.

Τελευταία, όχι όμως σε σπουδαιότητα, θα πρέπει να αναφερθεί η έρευνητική μονογραφία *Μνήμη και λήθη στη Θεία Λειτουργία* (άρ. 117). Τμήμα ευρύτερων αναζητήσεων ή μελέτη ξεκίνησε από τη βασική διαπίστωση ότι ο άνθρωπος εκτός των άλλων στρέφεται γύρω από έναν άξονα που έχει δύο πόλους: τη μνήμη και τη λήθη. Συνεξετάζονται ως δίδυμες αν και αντίθετες έννοιες. Μνήμη και λήθη του Θεού, του έαυτού του, των άλλων ανθρώπων και των πραγμάτων καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την πορεία του ανθρώπου και τη συμπεριφορά του στον κόσμο. Έξειδικεύεται στη διερεύνηση και περιγραφή των σχέσεων μεταξύ των δύο αυτών ψυχικών λειτουργιών (μνήμης και λήθης), όπως αυτές παρουσιάζονται στις εν χρήσει καθώς και σε παλαιότερες θείες λειτουργίες. Δεν αρκέστηκε μόνο στα συγκεκριμένα κείμενα. Το είδε τόσο από τη σκοπιά της Αγίας Γραφής όσο και από τη σκοπιά της εκκλησιαστικής πράξεως. Στην Εισαγωγή έντοπίζεται ο πνευματικός μηχανισμός των ψυχολογικών λειτουργιών της μνήμης, έτσι όπως αυτές ενεργοποιούνται κατά τη Θεία Λειτουργία, οι οποίες όχι μόνο περιέχουν αλλά και υπερβαίνουν τις γνωστές από την Ψυχολογία λειτουργίες της μνήμης. Στο πρώτο κεφάλαιο ανιχνεύεται το ειδικό «λεξιλόγιο» (λέξεις, φράσεις, λόγοι, σημεία, σύμβολα, κινήσεις, ονόματα). Η Θ. Λειτουργία από τη φύση της είναι μνημεγερτική. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται ιδιαίτερος η «παρουσιοποιητική» μνήμη, την οποία ενεργοποιεί η Θ. Λειτουργία μέσω ποικίλων διαπροσωπικών σχέσεων. Στο τρίτο κεφάλαιο διαπιστώνεται το παράδοξο της εισχωρήσεως της μνήμης στο μέλλον ή της «παροντοποίησης» του μέλλοντος καθώς και μία «ταυτοποιητική» λειτουργία της μνήμης με άφορμή μία «συνοπτική κατηγορία» ανθρώπων, τους

πένητες (Χριστός-πένητες, πιστοί-μεμνημένοι τῶν πενήτων). Στὸ τέταρτο κεφάλαιο δείχνεται ὅτι κατὰ τὴ Θ. Λειτουργία ἢ μνήμη καὶ ἡ λήθη τῶν πιστῶν ἰσορροποῦν βάσει συνθήκης εἰρήνης κατὰ τὴν ὁποία ἀναιρεῖται ἡ μνησι-κακία καὶ προβάλλεται ὁ ἀσπασμὸς τῆς εἰρήνης ὡς ποιμαντική θεραπευτικὴ μέθοδος. Στὸ πέμπτο κεφάλαιο φωτίζεται ἡ «ποιητικὴ» λειτουργία τῆς μνήμης (κάνω κάτι γιὰ νὰ θυμᾶμαι κάποιον, γιὰ νὰ μὴν τὸν ξεχνῶ). Ἡ μνήμη στὴν οὐσία τῆς εἶναι ποιητικὴ τῆς ἀ-λήθειας. Μεταφέρεται ἐκτὸς Θ. Λειτουργίας στὸν ἐξωτερικὸ κόσμο. Ἀνοίγεται ἔτσι ἕνας ἀκόμα δρόμος ποιμαντικῆς διακονίας πρὸς τοὺς πιστοὺς ποὺ ἀρχίζει μέσα ἀπὸ τὴ Θ. Λειτουργία καὶ συνεχίζει ἐκτὸς Θ. Λειτουργίας, ἐνεργοποιώντας αὐτὲς τὶς λειτουργίες μνήμης καὶ λήθης στὴν καθημερινὴ ζωὴ τῶν πιστῶν (βλ. καὶ ἀρ. 202).

Ἀνοικτὴ γραμμὴ: Ἡ συνεργασία του μὲ τὸ περιοδικὸ «Εὐθύνη» καὶ ἄλλα ἀνοίγματα

Σημειώσαμε μέχρι τώρα τὴν δραστηριότητα τοῦ Καθηγητοῦ στὸν ἀκαδημαϊκὸ, ἐπιστημονικὸ καὶ ἐκκλησιαστικὸ χῶρο. Τὴν προσπάθειά του νὰ μεταφέρει τοὺς καρποὺς τῶν σπουδῶν καὶ τῆς ἔρευνάς του σὲ συναδέλφους του, ἐπιστήμονες, προπτυχιακοὺς καὶ μεταπτυχιακοὺς φοιτητὲς καὶ σὲ στελέχη τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο (συγγράμματα, ἄρθρα, ἀνακοινώσεις, διαλέξεις, ὁμιλίες κ.λπ.). Ἀπομένει νὰ ἀναφερθοῦμε σ' ἕνα τομέα ποὺ ὁ ἴδιος ἐκτιμᾷ ὡς πολὺ σημαντικό.

Εἶναι ἡ προσπάθειά του μὲ δοκιμακὴ γραφὴ νὰ ἀνιχνεύσει καὶ νὰ ἰχνηλατήσῃ δρόμους προσβάσεως σὲ ἕνα εὐρύτερο κοινὸ διανοουμένων καὶ νὰ μεταφέρει τὰ ζεῖδωρα μηνύματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ βιοτῆς σὲ περιβάλλοντα ποὺ τὰ ἀντιμετωπίζουν ἐνδεχομένως μὲ ἐπιφυλακτικότητα καὶ αὐστηρὰ κριτήρια εἰσόδου μὲ τρόπο, ὅμως, ὄχι συμβατικὸ ἀλλὰ συμβατὸ πρὸς τὶς ἀναμονές τους. Αὐτὸ τὸ καλλιέργησε ἐπὶ δεκαετία (1999-2009) καὶ κατόπιν παροτρύνσεως τοῦ Κώστα Ε. Τοιρόπουλου στὸ πλαίσιο τοῦ περιοδικοῦ «Εὐθύνη», ποὺ ἦταν ἕνα ἐφαλτήριο ἐλευθερίας καὶ γλώσσας, ἰδίως στὰ ἀφιερῶματα τοῦ περιοδικοῦ κάθε Πάσχα καὶ Χριστούγεννα. Τὰ ἄρθρα του τῶν ὀκτῶ πρώτων χρόνων ἐκδόθηκαν σὲ τόμο μὲ τὸν χαρακτηριστικὸ τίτλο «Ἰχνηλασίες» (ἀρ. 373). Στὴν Ἑργογραφία τὰ ἄρθρα τῆς «Εὐθύνης» μνημονεύονται χωριστὰ. Τὰ περισσότερα ἄρθρα του τῆς τελευταίας διετίας καταχωρίζονται στὸν ἰστότοπο τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Θείας Λατρείας καὶ Ποιμαντικοῦ Ἔργου στὴ στήλη «Ποιμαντικὰ σχόλια στὴν ἐπικαιρότητα»:

http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/worship/main_poimsxolia_epikaira.htm

- Τέτοιου τύπου ἀνοίγματα ἐπιχείρησε καὶ μὲ *συνεντεύξεις* ποὺ τοῦ ζητήθηκαν κυρίως ἀπὸ ἐκκλησιαστικοὺς Ραδιοφωνικοὺς (Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, Ἰ. Μ. Πειραιῶς, Ἰ. Μ. Φθιώτιδος) ἢ καὶ Τηλεοπτικοὺς Σταθμοὺς (Star Κεντρικῆς

Ἑλλάδος) μὲ τὴν εὐκαιρία παρουσιάσεως βιβλίων τοῦ ἢ διαλέξεων ποὺ εἶχε πραγματοποιήσει.

- Δὲν ἀρνήθηκε σὲ ὅσους τὸ ζήτησαν νὰ προλογίσει βιβλία τους ποὺ ἦταν κοντὰ στὰ ἐνδιαφέροντά του, ὅπως γιὰ παράδειγμα 1) τοῦ πατρὸς Ἀδαμαντίου Αὐγουστίδη (*Ποιμένας καὶ θεραπευτής. Ζητήματα ποιμαντικῆς ψυχολογίας καὶ ποιμαντικῆς πρακτικῆς*, Ἐκδ. «Ἀκρίτας» 1999· 2) τοῦ Θεόδωρου Ἰ. Ψαριώτη, *Τὸ φυσικὸ περιβάλλον στὴν ὀρθόδοξη πίστη*, Ἐκδ. Γρηγόρη 2001· 3) τοῦ Κωνσταντίνου Σ. Κεσανίδη, *Ἡ κρίση τῶν ἐφήβων στὴ σύγχρονη οἰκογένεια. Συμβουλευτικὴ ποιμαντικὴ προσέγγιση*, Ἑλληνικὰ γράμματα 2005· 4) τῶν Κωνσταντίνου Καντάνη - Σταυρούλας Κάτσου, *Ὁδοιπόροι τοῦ Θεοῦ*, Ἐν πλῶ 2008.
- *Προλογικὰ σημειώματα* συνέταξε ἐπίσης γιὰ ἄρθρα τρίτων τὰ ὁποῖα φιλοξενοῦσε στὶς τακτικὲς στήλες ποὺ ἐπιμελεῖτο στὸν «Ἐφημέριο»: *Ποιμαντικὰ στιγμιότυπα, Περιπλανήσεις σὲ δρόμους ποιμαντικῆς διακονίας, Οἱ εἰδικοί σᾶς ἐνημερώνουν κ.ἄ.* (ἀρ. 85, 87, 88, 93, 191, 212, 220, 221).
- Μὲ εὐγνώμονα αἰσθήματα δέχτηκε ἐπίσης τὶς ἀφιερώσεις φοιτητῶν τοῦ στὴν ἔκδοση τῶν διδακτορικῶν τους διατριβῶν, ὅπως τοῦ Δημήτρη Ἀγγελῆ, *Αἰσθητικὴ Βυζαντινὴ*. Ἡ ἔννοια τοῦ κάλλους στὸν Μέγα Βασίλειο, Οἱ ἐκδόσεις τῶν Φίλων 2004 καὶ τοῦ Στέφανου Χρ. Κουμαρόπουλου, *Ἡ συμβουλευτικὴ διάσταση τοῦ Θεολόγου Καθηγητῆ στὴ Δευτεροβάθμια Ἐκπαίδευση*, ποὺ περιελήφθη στὴν ἐτήσια ἐπιστημονικὴ ἐπετηρίδα «Εἰρμός» τεύχος 2^ο τοῦ 2005, Ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας 2006.

B' ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ (ΒΙΒΛΙΟ-ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ)

Συντομογραφίες

A.I.E.M.P.R. = Association Internationale d'Études Médico-Psychologiques et Religieuses, δηλαδή, Διεθνής Σύνδεσμος Ιατρο-Ψυχολογικών και Θρησκευτικών Μελετών.

E.E.Θ.Σ.Π.Α= Επιστημονική Έπετηρίς της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ποιμαντική Γάμου... 2004 = Ποιμαντική Γάμου, Οικογενείας και Ισότητας τών δύο φύλων, Διδακτικές σημειώσεις, Αθήνα 2004, 478 σ.

S.I.T.P. = Société Internationale de Théologie Pratique, δηλαδή, Διεθνής Έταιρεία Πρακτικής Θεολογίας.

1967

Βιβλία

1. *L'image idéale de l'homme chez la jeune grecque à l'âge où approche le mariage.* Louvain, 96 σ. (διπλωματική εργασία).

1970

Βιβλία

2. *Bilan analytique et clinique du Centre expérimental de consultations prémaritales et conjugales de la Société hellénique d'eugénisme à Athènes.* Louvain, 101 σ. (διπλωματική εργασία).

1971

Βιβλία

3. *Ποιμαντική προετοιμασία τών μελλονύμφων. Προετοιμασία αγάπης,* Έκδ. Εθνικόν Ίδρυμα Κοινωνικών Έρευνών, Αθήναι, 174 σ. (διδασκτορική διατριβή).

Άρθρα

4. *L'optique orthodoxe du célibat.* Ανακοίνωση στο XIIIο Colloque International de Sexologie *L'évaluation du célibat comme état de vie*, που έλαβε χώρα στη Louvain (Βέλγιο), στις 21, 22 και 23 Μαΐου 1971. Οργανώθηκε από το «Centre International Cardinal Suenens». Βλ. το Β' Μέρος τών Πρακτικών (Actes) του Συμποσίου, σ. 165-169.

1972

Άρθρα

5. *La conception du mariage dans l'Église Orthodoxe.* Ανακοίνωση στο XIVο Colloque International de Sexologie *Les images actuelles du mariage et le renouveau de la préparation au mariage*, που έλαβε χώρα στη Louvain (Βέλγιο), από 26 έως 28 Μαΐου 1972. Οργανώθηκε από το «Centre International Cardinal Suenens». Βλ. το Α' Μέρος τών Πρακτικών (Actes) του Συμποσίου,

σ. 104-111. Τὸ κείμενο δημοσιεύτηκε στὸν «Le messager orthodoxe» No 58 (1972) II 6-14· στὴν «Sessuologia» 13 (juillet-septembre 1972) 3 154-159. Ἀγγλικὴ μετάφρασή του βλ. στο «One in Christ» XV (1979) 1 57-64.

1973

Βιβλία

6. *L'Église de Grèce face aux problèmes de la procréation. Modes d'approche des 50 dernières années.* Louvain, Institut Interfacultaire des Sciences Familiales et Sexologiques, 410 σ. (διδασκτορικὴ διατριβή, λιθογραφημένη).

1974

Ἄρθρα

7. *L'approche pastorale des problèmes de parenté responsable dans l'Église de Grèce*, στὸ περ. «Nouvelle Revue Théologique», τεύχος 1 Ἰανουαρίου, σ. 32-60.

1975

Ἄρθρα

8. Μυστήριον ἀγάπης – ἐκκλησία μικρά: ὁ γάμος εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Ανάτυπο ἀπὸ τὸ περ. «Κοινωνία», τ. 18, Μάρτιος – Ἀπρίλιος, σ. 112-119.

9. Προγραμμαῖο πιστοποιητικὸ ὑγείας, τοῦ ἰδίου *Ποιμαντικὴ Γάμον... 2004*, σ. 356-360. Εἰσήγηση στὴ συζήτηση στρογγυλῆς τραπέζης τοῦ Ἑλληνογερομανικοῦ Ἰατρικοῦ Συνδέσμου, στίς 29 Ὀκτωβρίου 1975, στὴν αἴθουσα διαλέξεων τοῦ Ἰνστιτούτου Γκαῖτε.

1976

Ἄρθρα

10. Γενετικὴ πρόβλεψη, περ. «Ἰατρικὴ» τόμος 30, τεύχος 2, Αὐγούστος, σ. 169-173.

1977

Βιβλία

11. *Τὸ πρόβλημα τῆς Τεκνογονίας καὶ ἡ Ἐγκύκλιος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος* (1937), Ἀθήνα, 176 σ.

1980

Βιβλία

12. *Σημειώσεις Ποιμαντικῆς Ψυχολογίας* (συνοδευόμενες ἀπὸ ἀναλυτικὸ διάγραμμα παραδόσεων καὶ βιβλιογραφικὸ ὁδηγὸ). Ἀθήνα, 21 + 5 σ.

Άρθρα

13. Ποιμαντική θεολογική εκπαίδευση και ή συμβολή τῆς Ποιμαντικῆς Ψυχολογίας, Ε.Ε.Θ.Σ.Π.Α. τ. ΚΔ' τμητικό ἀφιέρωμα εἰς Κωνσταντῖνον Γ. Μπόνην, σ. 749-768. Ἀθήνα, καὶ σὲ ἀνάτυπο 27 σ.
14. Σεξουαλικὴ Διαπαιδαγώγησι τοῦ παιδιοῦ. Θεολογικὴ προσέγγισι, περ. «Ἐκλογὴ» Ἀυγούστου, τ. 52, Ἀθῆναι, σ. 105-109 καὶ σὲ ἀνάτυπο.
15. Family and Family Life Education Between Tradition and Modernization in Contemporary Greece, στὸ *The Multicultural Context of Family Education. Challenges of the Eighties*, World Council of Churches, The Office of Family Education, Geneva, σ. 64-72. Τὸ κείμενο ὑπάρχει καὶ στὸν ἰστότοπο: http://www.myriobiblos.gr/texts/english/stavropoulos_familylife.html

1981

Άρθρα

16. Mariage et famille dans la théologie et la pastorale de l'Église orthodoxe, στὸ περ. «Nouvelle Revue Théologique», τεῦχος 2 Ἀπριλίου, σ. 238-245.
17. Ἡ Ποιμαντικὴ Ψυχολογία ὡς ψυχολογία τοῦ ἀνισταμένου ἀνθρώπου στὸ Ἰω. Κορναράκη καὶ Α. Μ. Σταυρόπουλου, *Σχέσεις Ψυχολογίας καὶ πνευματικῆς ζωῆς*. Πρακτικὰ Α' Συμποσίου Ποιμαντικῆς Ψυχολογίας καὶ Ἐξομολογητικῆς, Ἐκδ. Ἀφῶν Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, σ. 83-94.
18. Δημογραφικὸ πρόβλημα, οἰκογενειακὸς προγραμματισμὸς καὶ ἐκτρώσεις, Θεολογικὴ προσέγγισι, Ε.Ε.Θ.Σ.Π.Α. τ. ΚΕ' τμητικό ἀφιέρωμα εἰς Γεράσιμον Κονιδάρον, σ. 521-540, Ἀθῆναι καὶ σὲ ἀνάτυπο 24 σ.

1982

Βιβλία

19. *Σεξουαλικὴ Διαπαιδαγώγησι (ἐπιμέλεια)*, Ἐκδ. Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας Εὐγονικῆς, Ἀθήνα, 330 σ.

Άρθρα

20. Θερησκευτικὲς ἀξίες καὶ ἐμπειρίες στὴν ποιμαντικὴ πράξι καὶ συμβουλευτικὴ. Ἐντυπώσεις ἀπὸ πανευρωπαϊκὴ οἰκουμενικὴ σύσκεψι στὸ Λουβλίνο τῆς Πολωνίας ἀπὸ 2 ἕως 9 Σεπτεμβρίου 1981, Ἀθῆναι 1982, περ. «Ἐφημέριος», σ. 72-73, 93-95 καὶ σὲ ἀνάτυπο 16 σ. Ἡ ἀνακοίνωσι τοῦ Καθηγητοῦ στὴ σύσκεψι μὲ τίτλο *Beratende Seelsorge in der Orthodoxen Kirche* δημοσιεύτηκε στὸ περ. *Wege zum Menschen* τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1983, σ. 157-163.
21. Γάμος καὶ οἰκογένεια στὴ Θεολογία καὶ τὴν Ποιμαντικὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, περ. «Κοινωνία», τεῦχος 4, Ὀκτωβρίου -Δεκεμβρίου, σ. 373-382.
22. Οἰκογένεια καὶ οἰκογενειακὴ ἀγωγή μεταξὺ παραδόσεως καὶ ἐκσυγχρονισμοῦ στὴν Ἑλλάδα σήμερα, περ. «Ἐκκλησία», ἔτος ΝΘ', 1-15 Ἰουλίου, ἀρ. τεύχους 13-14, σ. 335-340 καὶ σὲ ἀνάτυπο 24 σ.

1983

Βιβλία

23. *Στιγμιότυπα και περιπλανήσεις σε δρόμους ποιμαντικής διακονίας*, τ. 1. Αθήνα, 176 σ.

Άρθρα στον «Ἐφημέριο»

24. Ποιμένες και Χιοῦμορ, σ. 8-9.
 25. Ποιμαντική ψυχραιμία, σ. 22.
 26. «Ἰλάσθητι ἡμῖν ὁ Θεός», σ. 48-49.
 27. Ὁ ποιμὴν ὁ καλός, σ. 64-65.
 28. Ἡ δύναμη τῆς Παιδείας, σ. 78-79.
 29. Ἱερατικές κλήσεις (ψυχολογική θεώρηση), σ. 102-104.
 30. Ποιμαντική βιβλιοθήκη, σ. 110-111.
 31. Μάθημα ποιμαντικῆς οἰκονομίας, σ. 140-141.
 32. Τὸ μυστήριο τῆς ὑγείας καὶ τῆς ἀρρώστιας, σ. 160-162.
 33. Ἐκκλησία καὶ σύγχρονος κόσμος Ἐντυπώσεις ἀπὸ μία ἑλληνογαλλικὴ συνάντηση στὴν Κρήτη, σ. 176-179.
 34. Ἐνας λόγος γιὰ τὸ καλοκαίρι, σ. 192-195.
 35. Ποιμαντικὸ τάκτ, σ. 208-209.
 36. Ἀποχαιρετισμὸς στὸ καλοκαίρι, σ. 224.
 37. Ἡ αὐτοκτονία σὰν ποιμαντικὸ πρόβλημα. Εἰσαγωγικὲς σκέψεις στὸ ἄρθρο τοῦ Ἑρβιν Ρίνγκελ, Ὁ κίνδυνος τῆς αὐτοκτονίας στοὺς νέους, σ. 225-226.
 38. Πανεπιστήμιο καὶ ζωή. Ἀσκηση αὐτογνωσίας, σ. 240-242.
 39. Ἡ ἀγαμὴ μητέρα. Θεολογικὴ ποιμαντικὴ προσέγγιση, σ. 256-259
 40. Φθινοπωρινά, σ. 272-273.
 41. Ἡ χρῆση τῶν ναρκωτικῶν ὡς ποιμαντικὸ πρόβλημα, σ. 288-289, 304-308.

1984

Βιβλία

42. *Στιγμιότυπα καὶ περιπλανήσεις σε δρόμους ποιμαντικῆς διακονίας*, τ. 2. Αθήνα, 168 σ.
 43. *Συμβουλευτικὴ Ποιμαντικὴ*, Ἐκδ. Λύχνος, Αθήνα, 124 σ.

Άρθρα στον «Ἐφημέριο»

44. Πρὸς ἐκκλησιασμό, σ. 24-26.
 45. Ἑορταστικά, σ. 40-42.
 46. Ἡ δύναμη τῆς εἰκόνας, σ. 56-57, 72-74.
 47. Φῶς ἀναστάσιμο, σ. 88-89.
 48. Ποιμαντικὰ σημεῖα στίξεως, σ. 104-105.
 49. Δυσκολίες ἐπικοινωνίας, σ. 120-122.
 50. Προσκλητήρια γάμου, μηνύματα ζωῆς, σ. 136-128.
 51. Γιὰ μιὰ ἱστορία ἀγάπης, σ. 152-153.

- 52. Φιλοξενία, σ. 184-185.
- 53. Ἡ στάση φιλοξενίας, σ. 200-202.
- 54. Ἡ τέχνη τῆς ἀγάπης, σ. 232-234 , 248-249 , 264-265.
- 55. Μηνύματα σωτηρίας, σ. 280-281.

1985

Βιβλία

- 56. *Εἰσαγωγή στὴν Ὁρθόδοξη Συμβουλευτικὴ Ποιμαντικὴ, Ἐκκλησιαστικὸν καὶ Μορφωτικὸν Ἴδρυμα Ἰωάννου καὶ Ἐριέττης Γρηγοριάδου: Σειρὰ Μορφωτικὴ ἀρ. 2, Ἀθῆναι, 112 σ.*
- 57. *Στιγμιότυπα καὶ περιπλανήσεις σὲ δρόμους ποιμαντικῆς διακονίας, τ. 3, Ἀθῆνα, 184 σ.*

Ἄρθρα στὸν «Ἐφημέριο»

- 58. Ἐνα ἔτος, μία πρόκληση, σ. 8-9.
- 59. Συναντήσεις ζωῆς, σ. 24-26.
- 60. Πανεπιστήμιο καὶ ζωή. Ἐρευνα πνευματικῆς γεωγραφίας, σ. 56-58.
- 61. Τῆς Ἱερωσύνης, σ. 72-73.
- 62. Ὁρθόδοξη πνευματικὴ ζωὴ καὶ γάμος, σ. 96-99.
- 63. Συζητώντας γιὰ τὸ γάμο, σ. 120-122 , 136-138.
- 64. Πρεσβυτέρους τοῦ καιροῦ μας, σ. 160-161.
- 65. Μετὰ δεκαπέντε ἔτη, σ. 184-185.
- 66. Παραλειπόμενα, σ. 200-202.
- 67. Ἡ ποιμαντικὴ ἀντιμετώπιση τῆς ἀθεΐας, σ. 216-218.
- 68. Σχεδιάγραμμα πνευματικῆς γεωγραφίας, σ. 231-234.
- 69. Ταξιδιωτικοὶ ὁδηγοί, σ. 248-249, 264-265.
- 70. Προεόρτια, σ. 280-281, 304-305.

Ἄλλα

- 71. Σχέσεις τῶν φύλων στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, στὸ Ἰω. Παρασκευόπουλου κ.ἄ. (ἐπιμέλεια), *Οἱ διαφυλικὲς σχέσεις, τόμος Α', Ἐκδ. Ἑλληνικὰ Γράμματα, Ἀθῆνα, σ. 216-225.*

1986

Βιβλία

- 72. *Μορφές ποιμαντικῆς διακονίας, Ἀθῆνα, 168 σ.*

Ἄρθρα στὸν «Ἐφημέριο»

- 73. Μεθεόρτια, σ. 16-17.
- 74. Βιβλία χωρὶς χρονολογία, σ. 40-41.
- 75. Ἐπιλεγόμενα ποὺ προλέγουν, σ. 56-57.
- 76. Ραδιοτηλεόραση καὶ Ἐκκλησία. Ἐπίκαιρη ποιμαντικὴ προσέγγιση, σ. 72-74.

77. Ραδιοηλεκτροπτική ποιμαντική. Προτάσεις, σ. 88-91.
78. Ανάμεσα σὲ δύο κόσμους. Ὅροι ποιμαντικῆς θεολογίας, σ. 104-106.
79. Ἐνορία. Ἐνα μικρὸ χρονικὸ - Βιβλιογραφικὸς ὁδηγός, σ. 120-122.
80. Σύναξη ἀγάπης, σ. 143.
81. Γιὰ νὰ ζήσει ἡ ἐνορία. (Εἰσήγηση: Ἀναζωογόνηση καὶ δραστηριοποίηση τῆς Ἐνορίας), σ. 168-171, 184-185.
82. Πρεσβυτέρους τοῦ καιροῦ μας (ἀπαντήσεις σὲ μιὰ ἔρευνα), σ. 208-211.
83. Γνώρισε τὴν ἐνορία σου, σ. 271.
84. Ἐνοριακὴ ὀργάνωση καὶ ζωὴ. Ἐρωτηματολόγιο, σ. 272-274.
85. Βιβλιοφιλία, Προλογικὸ σημείωμα στὸ ἀνάτυπο τοῦ Ἀντ. Γκλίνου, *Τὰ Προβλήματα τῶν βιβλίων καὶ τῶν βιβλιοθηκῶν*, σ. 295.
86. Γνώρισε τὸν ἑαυτό σου ..., σ. 328-329.
87. Συμβουλευτικὴ Ποιμαντικὴ. Θεολογικὴ οἰκολογία, Προλογικὸ σημείωμα στὸ ἀνάτυπο τοῦ Θ. Ψαριώτη, *Τὰ Πεῦκα τῆς Πάτμου*, Μνῆμη π. Ἀμφιλοχίου Μακροῦ, σ. 344-345 καὶ στὸ ἀνάτυπο σ. 4-8.
88. Τὸ θαυμαστὸ φῶς, Προλογικὸ σημείωμα στὸ ἀνάτυπο τοῦ Lucien Morren, *Ἀπὸ τὸ φῶς στὸ μυστήριον*, σ. 367.

1987

Ἄρθρα στὸν «Ἐφημέριον»

89. Ἑβδομάδα ἱερατικῶν κλήσεων, σ. 72-74.
90. Ἀνάπτυξη. Νέες προοπτικὲς – Θεολογικὴ προσέγγιση, σ. 88-89, 112-114, καὶ σὲ ἀνάτυπο 20 σ.
91. Περίοδος ἐξετάσεων, σ. 136-137.
92. Μὲ κραταιὸ φρόνημα, σ. 152-153.
93. Δεσμοὶ αἵματος, Προλογικὸ σημείωμα στὸ Γεωργίου Χρ. Εὐθυμίου, *Ἐθελοντικὴ αἰμοδοσία στὴ Θεολογικὴ Σχολή (χρονικὸ)*, σ. 168.
94. Ζήτημα χρόνου, σ. 184-185.
95. Χρόνος γιὰ ὅλους καὶ γιὰ ὅλα, σ. 208-209.
96. Μαθήματα ὀρθοφωσίας, σ. 240-241.
97. Θεραπευτικὸς τουρισμός, σ. 272-273.
98. Γυμνάσματα ποιμαντικά. Γνώρισε τὸν Ἅγιο σου..., σ. 296-297.
99. Ἡ ποιμαντικὴ τῶν ἀγίων, σ. 312-313.
100. Ἀλφάβητος καὶ πνευματικὴ ζωὴ, σ. 328-330.
101. Ἡ θρησκευτικὴ ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ. Ψυχολογικὴ προσέγγιση, σ. 344-345, 368-372 καὶ σὲ ἀνάτυπο 28 σ.

Ἄλλα

102. Βορρᾶς καὶ Νότος. Ἀλληλεξάρτηση-Ἀλληλεγγύη-Ἀνάπτυξη, στὸ περ. «Πάντα τὰ Ἐθνη», τεῦχος 24, Δ' Τρίμηνο 1987, σ. 24 (120) – 26 (122).

1988

Βιβλία

103. *Σημειώσεις Ποιμαντικής (Προϋποθέσεις – Μορφές τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου – Γυμνάσματα ποιμαντικά – Ποιμαντική βιβλιοθήκη)*, Ἀθήνα, 108 σ.
104. *Σύγχρονοι ποιμαντικοὶ προβληματισμοί*, Ἀθήνα, 133 σ.
105. *Ποιμαντική Βιβλιοθήκη. Πρόσωπα καὶ κείμενα (βιβλιογραφικὸς ὁδηγὸς ἐρευνητικῶν γυμνασμάτων)*. Σὲ συνεργασία Βαρβάρας Γιαννακοπούλου. Σειρὰ «Πνευματικὴ Γεωγραφία», Ἀθήνα 1988, 53 σ. καὶ 1991, 29 σ.

Ἄρθρα στὸν «Ἐφημέριο»

106. Ποιμαντικὲς ἐπισκέψεις, σ. 16-17, 40-41, 56-58.
107. Πρόσωπα καὶ κείμενα, σ. 72-73, 88-90.
108. Ποιμαντικὴ βιβλιοθήκη, σ. 74-77, 91, 115-118, 138.
109. Τόποι, ἄνθρωποι, βιβλία..., σ. 112-114.
110. Θεραπευτικὸς τουρισμὸς, σ. 136-137.
111. Χρόνου φείδου, σ. 168-169.
112. Στὸν πηγαμὸ γιὰ τὴν Εὐρώπη. Ἡ εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴ ἐνοποίηση, σ. 184-186, 208-210 καὶ σὲ ἀνάτυπο 24 σ.
113. Ἡ πληροφορικὴ στὴ ζωὴ μας (προβληματισμοὶ καὶ ἐφαρμογὲς στὸν ἐκκλησιαστικὸ χῶρο) σ. 240-242, 272-274, 296-299, σ. 312-313 καὶ σὲ ἀνάτυπο 44 σ.
114. Ὑπάρχω ... ἄρα δὲν ὑπάρχεις, σ. 336-337.
115. Μνήμην ἄγειν ἐτάχθημεν ..., σ. 368-369.

1989

Βιβλία

116. *Θεραπευτικὴ διακονία*, Ἀθήνα, 122 σ.
117. *Μνήμη καὶ λήθη στὴ Θεία Λειτουργία*, Ἐκδ. Λύχνος, Ἀθήνα, 132 σ.

Ἄρθρα στὸν «Ἐφημέριο»

118. Θεραπευτικὸς τουρισμὸς, σ. 16-18.
119. Ἡ συνακρόαση, σ. 40-41.
120. Πάντες τρέχουσι, σ. 56-58.
121. Κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, σ. 88-90.
122. Τὸ ἀντίθετο τῆς ἀγάπης, σ. 112-114.
123. Ἀπὸ τὰ ἔσχατα στὰ πρωταρχικά, σ. 144-145.
124. Ὑποσχέσεις ποὺ θὰ κρατηθοῦν, σ. 168-170.
125. Ἑορταστικὰ καὶ καθημερινά, σ. 184-186.
126. Ἐπιμνημόσυνη Δέηση. Γιὰ τὴ σφαγὴ στὸ Πεκίνο, σ. 208-210.
127. Ποιμαντικὴ ἀγραναύπαση, σ. 240-242.
128. Χαρὰ καὶ ἐργασία, σ. 272-274.
129. Χάος καὶ δημιουργικότητα. Μία ποιμαντικὴ σύσκεψη στὴν Ἀσσίζη, σ. 296-298, 312-314, 328-330 καὶ σὲ ἀνάτυπο 30 σ.

130. Πορείες και πορείες. Ἐπίκαιροι παραλληλισμοί, σ. 368-370.

1990

Ἄρθρα στὸν «Ἐφημέριο»

131. Εἰκόνες καὶ εἰκόνες, σ. 16-18, 184-185.
 132. Μακρὸν πρὸ βραχέος ..., σ. 88-89.
 133. Μὲ ἄλλο μάτι, σ. 112-113.
 134. Τὸ ζωντανὸ νερό, σ. 136-137.
 135. Περιμένοντας, σ. 152-153.
 136. Κυριακὴ τῶν πατέρων, σ. 168-169.
 137. Εἰκόνες καὶ μηνύματα, σ. 208-210, 240-242.
 138. Βάλωμεν ἀρχήν, σ. 272-273.
 139. Παρενέργειες, σ. 296-297.
 140. Φρονιμάδα καὶ ἀκεραιότητα, σ. 312-313.
 141. Μνήμη εὐλαβικοῦ Ἐφημερίου, σ. 328-329. Γαλλικὴ μτφρ. στὸ διμηνιαῖο δελτίο τῆς Communauté Orthodoxe de la Ste Trinité et des Saints Cosme et Damien (Bruxelles), mai/juin 1991, σ. 6-8.
 142. Ὁ τόσονόσον! (Μνήμη ἐνὸς σοφοῦ ἀνθρώπου), σ. 344-346.

1991

Βιβλία

143. *Φάκελλος Μαθήματος Ποιμαντικῆς (Γυμνάσματα Ποιμαντικά)*, Ἀθήνα 1991, 72 σ. · 1992, 200 σ. · 1997, 184 σ. · 2000 καὶ 2003, 220 σ.

Ἄρθρα στὸν «Ἐφημέριο»

144. Ἔσο πρόθυμος, σ. 40-41.
 145. Ὁ καιρὸς τῶν πολέμων, σ. 56-58.
 146. Ἀναπληρωματικὴ γονικότητα, Ἱστορίες ἀγάπης, σ. 72-74, 88-90, 208-210 καὶ σὲ ἀνάτυπο 36 σ.
 147. Ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε, σ. 112-113.
 148. Προσοχὴ εὐθραυστον, σ. 136-137.
 149. Ὁδηγητικὲς εἰκόνες, σ. 152-154.
 150. Πληροφορίαν ἔχειν, σ. 164.
 151. Κυριακὴ τῶν Πατέρων, σ. 168-169.
 152. Διαλεκτικὴ ὑποσχέσεων, σ. 184-185.
 153. Ποιμαντικὴ βιβλιοθήκη, σ. 240-246.
 154. Ταξιδεύοντας, σ. 272-274.
 155. Si amas veni, σ. 296-298.
 156. Συζητώντας γιὰ τὸν θάνατο, σ. 312-313.
 157. Ποιμαντικὴ τῆς καθημερινῆς ζωῆς, σ. 328-329.
 158. Δικαιοσύνην μάθετε, σ. 352-353.

159. Ἡ βασιλικὴ δοῦς (μνήμη Γέροντος Πορφυρίου), σ. 376-378 καὶ σὲ ἀνάτυπο ὅπου περιλαμβάνεται καὶ ἡ Ἐπιστολὴ πρὸς τὰ πνευματικὰ του παιδιά, 14 σ.

Ἄλλα

160. Λόγος ἔμπρακτος καὶ πρᾶξις ἐλλόγιμος, Προσλαλιὰ σὲ τιμητικὴ βραδυνὰ γιὰ τὸν ὀμότιμο Καθηγητὴ Εὐάγγελο Δ. Θεοδώρου (22-4-1991). Περιελήφθη στὸ *Ἐπίσημοι Λόγοι Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν 31.8.1998 – 31.8.1991*, Πρωτανεΐα Μιχαήλ Π. Σταθόπουλου, τεῦχος Β' σ. 1237-1242.
161. Προσωπικὰ καὶ πνευματικὰ μέσα γιὰ τὴ δημιουργικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ χάους (ἀπὸ τὸ χάος στὸ πρόσωπο, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ), στὸν τόμο *Ἀξίες καὶ Πολιτισμὸς, τιμητικὸ ἀφιέρωμα εἰς Εὐάγγελον Θεοδώρου*, Ἐκδ. «Τήνος», Ἀθήνα, σ. 65-83 καὶ σὲ ἀνάτυπο 20 σ.

1992

Βιβλία

162. *Ποιμαντικὴ τῆς καθημερινῆς ζωῆς*. Ἀθήνα, 190 σ.

Ἄρθρα στὴν «Κοινωνία»

163. Ποιμαντικὴ ἐργασία καὶ συνεργασία μὲ νέους σχολικῆς ἡλικίας, ἔτος ΛΕ', τεῦχος 1, σ. 62-70 καὶ σὲ ἀνάτυπο.
164. Ὁ οὐρανοδρόμος Γέροντας Ἀρχιμανδρίτης Πορφύριος Μπαϊρακτάρης (1906-1991), ἔτος ΛΕ', τεῦχος 1, σ. 105-109.

Ἄρθρα στὸν «Ἐφημέριο»

165. Δὲν περισσεύει ὑπομονή, σ. 16-17.
166. Μαθήματα ἀρχιτεκτονικῆς, σ. 56-57, 72-73.
167. Προετοιμασία γιὰ τὴν ἱερωσύνη, σ. 88-89.
168. Συζητώντας γιὰ τὸ θάνατο. Θάνατος καὶ ἐσχατολογία: μία ὀρθόδοξη ἄποψη ζωῆς, σ. 104-106, 128-131, 152-155 καὶ σὲ ἀνάτυπο 40 σ.
169. Ἐνας εἶναι ὁ κόσμος μας, σ. 168-170.
170. Ἀπὸ τὴ μία στιγμή στὴν ἄλλη, σ. 184-185.
171. Ἐν πορείᾳ..., σ. 208-210.
172. Μὲ τὴν ψυχὴ στὸ βλέμμα, σ. 240-241.
173. Ἐκκλησία καὶ ἑλληνικὴ κοινωνία, σ. 272-273.
174. Ποιμαντικὴ φωτογραφία, σ. 310-311.
175. Αὐτὸς ὁ τόπος εἶναι δικός μας, σ. 320-322.
176. Ἡ Εὐρώπη τῶν γονέων, σ. 336-338.
177. Ἐνα χρόνον μετὰ... Εὐχήσου, σ. 352-353.
178. Ἱστορίες μὲ ζῶα, σ. 376-378.

1993

Ἄρθρα στὸν «Ἐφημέριο»

179. Ἀνθρώπινες σχέσεις, σ. 16-17.

180. Τὰ αὐτονόητα, σ. 41-42.
181. Καὶ ὅμως εἶναι δυνατόν..., σ. 56-57.
182. Ἐστὼ καὶ στὸ παραπέντε, σ. 72-73.
183. Ἡ καλὴ ἀναφορά, σ. 88-89.
184. Τὰ ἐκπληκτὰ μάτια, σ. 116-117.
185. Οἱ ἐνορίες καὶ ἡ ἱστορία τους, σ. 152-153.
186. Περιπέτειες σὲ δύο κόσμους (ἐκ παραδρομῆς τὸ πρῶτο μέρος τιτλοφορεῖται Οἱ Ἐνορίες καὶ ἡ ἱστορία τους), σ. 168-169, 184-185.
187. Στὰ ψηλὰ βουνά, σ. 208.
188. Οἱ ἀποφάσεις καὶ οἱ δυσκολίες τους, σ. 240-242.
189. Αἰγαιοπελαγίτικες σελίδες, σ. 272-274.
190. Ὁ κρατούμενος καὶ ἡ οἰκογένειά του, σ. 296-297, 312-313, 328-329.
191. Ἕνας Βέλγος θρησκευτοψυχολόγος στὴν Ἑλλάδα, Προλογικὸ σημεῖωμα στὸ Antoine Vergote, *Ἡ ψυχολογία τῆς ἀπιστίας* (μετ. Στάθη Γιαννῆ), σ. 384-385 καὶ στὸ ἀνάτυπο σ. 5-11.

1994

Βιβλία

192. *Ἡ αὐτοκρατορία τῶν εἰκόνων ποιμαντικὴ προσέγγιση, «Φυλλάδια ἐπικαιρότητας»* ἀρ. 34, Ἐκδ. Αποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Αθήνα, 52 σ.

Ἄρθρα στὸν «Ἐφημέριο»

193. Ἐκκλησία, Γάμος καὶ Οἰκογένεια: Ἐρωτηματολόγιο, σ. 15-18.
194. Σκέψεις γύρω ἀπὸ μία ἔκδοση... (Ἕνα βιβλίον Παιδαγωγικῆς Ἀνθρωπολογίας), σ. 60-61.
195. Καύχημα τῶν ἱερέων. Ἐβδομάδα ἱερατικῶν κλήσεων, σ. 96-97.
196. Σχολὴ καλῶν τεχνῶν, σ. 128-129.
197. Ἡ θεωρία τῶν ἀ-πιθανοτήτων, σ. 152-153.
198. Ποιμαντικὴ πολλαπλῶν διαδρομῶν, σ. 176-177, 192-193.
199. Κοινωνικὴ ἔνταξη ἀτόμων μὲ εἰδικὲς δυνατότητες, σ. 216-217.
200. Καλοκαιρινά, σ. 248-249.
201. Φθινοπωρινά, σ. 280-281.
202. Ποιμαντικὴ τῆς μνήμης καὶ τῆς λήθης, σ. 352-354.
203. Τρία χρόνια μετὰ..., σ. 392-394.

Ἄλλα

204. Le point de vue (et de vie) orthodoxe, στὸ *L'assistenza al morente. Aspetti socio-culturali, medico-assistenziali e pastorali. Atti del Congresso Internazionale*, Roma, 15-16 marzo 1992. Vita et Pensiero, Milano, σ. 275-286.

1995

Βιβλία

205. *Ποιμαντική πολλαπλῶν διαδρομῶν*, Αθήνα, 300 σ.

Άρθρα στον «Ἐφημέριο»

206. Τὰ θεμέλιά μου στὰ βουνά, σ. 16-18.
207. Ἰχνηλασία γερόντων (μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐπιστολὴ Γέροντος Πορφυρίου πρὸς τὰ πνευματικά του παιδιὰ), σ. 40-41.
208. Χῶραι λευκαὶ πρὸς θερισμόν, Σαράντα χρόνια μετὰ, σ. 56-58, σ. 152-153 καὶ σὲ ἀνάτυπο 22 σ.
209. Ἱστορίες μὲ ζῶα, σ. 128-130.
210. Ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας, σ. 182-183, 220-221.
211. Ὡς διὰ πυρός, σ. 304-305.
212. Φιλοκαλικὴ ἐνημέρωση, Προλογικὸ σημεῖωμα στὸ ἀνάτυπο τοῦ Ἀρχιμ. Δρ. Χερουβεῖμ Μαλισιάνου, *Κ. Παρθένης Ἄγνωστες μαρτυρίες τῆς παρουσίας του στὴ Βιέννη*, σ. 328-329 καὶ στὸ ἀνάτυπο, Αθήναι 1996, σ. 5-9.
213. Μέτρα καὶ σταθμά, σ. 344-345.
214. Πόλεις καὶ μνῆμες. Ποιμαντικὴ ἐνεργοποίηση τῆς μνήμης τῶν πόλεων, σ. 376-378, 400-402.

1996

Άρθρα στον «Ἐφημέριο»

215. Ἡ Χώρα τῆς Ἀλυπίας, σ. 40-41, σ. 56-57.
216. Ποιμαντικὴ ἐκπαίδευση διὰ βίου, σ. 72-73.
217. Ἐκπαιδευτικοὶ ἀπόηχοι, σ. 87.
218. Ἀγωνίες καὶ ἐλπίδες, σ. 112-114.
219. Μελέτη θανάτου. Σελίδες ἀπὸ ἓνα ἀθέατο ἡμερολόγιο, σ. 136-137 καὶ στὸ *Ποιμαντικὴ Γάμου... 2004*, σ. 418-422.
220. Ἐκκλησιαστικὴ κοινωνικὴ διακονία, Προλογικὸ σημεῖωμα στὸ *Εὐτ. Γιαννουλάκη, Τέταρτος κόσμος. Ὁ κοινωνικὸς ἀποκλεισμός*, σ. 152-153 καὶ στὸ ἀνάτυπο σ. 5-11.
221. Σπουδάζοντας θεολογία, Προλογικὸ σημεῖωμα στὸ ἀνάτυπο τοῦ Θαν. Παπαθανασίου, *Σπουδάζοντας Θεολογία, Μία ἀπόπειρα προσέγγισης*, σ. 184-185 καὶ στὸ ἀνάτυπο σ. 3-8.
222. Μαθήματα σχοινοβασίας, σ. 272-273.
223. Προετοιμασία ἀγάπης (Κέντρο Προετοιμασίας Γάμου), σ. 296-297, 312-313 καὶ στον ιστότοπο: <http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/family/txt1.html>
224. Στον ἀστερισμὸ τῆς ἐλπίδας, σ. 328-329, 344-345.
225. Δικαίωμα στο μέλλον, σ. 368-369.

Ἄλλα

226. *Théorie de la Médiation et Théologie Orthodoxe. Lecture Médiatonniste de la Liturgie Orthodoxe ou Lecture Liturgique de la Théorie de la Médiation?* Ε.Ε.Θ.Σ.Π.Α. τ. ΛΑ' τιμητικὸν ἀφιέρωμα εἰς Νικόλαον Ἀ. Νησιώτην, Αθήναι, σ. 571-582 καὶ σὲ ἀνάτυπο.

227. «Veritatis splendor» an orthodox reaction, περ. "The Ecumenical Review"
Vol. 48, No 2, 1996, σ. 155-157 καὶ στον ιστότοπο:
http://www.myriobiblos.gr/texts/english/stavropoulos_veritatis.html

1997

Βιβλία

228. *Επιστήμη καὶ τέχνη τῆς Ποιμαντικῆς*, Ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα, 162 σ.
229. *Φάκελλος Μαθήματος Συμβουλευτικῆς Ποιμαντικῆς*, Ἀθήνα, 200 σ.

Ἄρθρα στὸν «Ἐφημέριο»

230. <http://www.pagesplus.com/orthodox> - Συνέχεια καὶ ὄχι... τέλος, σ. 16-18, 39.
231. Ἡ ποιμαντικὴ διάσταση τοῦ ἁγιαστικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, σ. 88-90.
232. Μία πρόταση, σ. 104-105.
233. Ὡς ὠραῖοι οἱ πόδες, σ. 128-129.
234. Παράπονα, σ. 152-153.
235. Ὁριοθετήσεις, σ. 200-201.
236. Ποιμαντικὴ γάμου καὶ οἰκογενείας, σ. 328-330.
237. Οἱ Πύλες τῆς μνήμης, σ. 168-170.
238. Ἦρθα, ἀλλά... δὲν θὰ μείνω, σ. 224-225.
239. Ἀπὸ τὴν ξενοφοβία στὴν φιλοξενία, σ. 256-258.
240. Ἀγωνίες καὶ ἐλπίδες - Ἡ συνομωσία τῆς ἐλπίδος, σ. 296-298, 312-314.
241. Ἡ ποιμαντικὴ τῆς ἐλπίδας, σ. 344-345.
242. Πνευματικὴ ἰχνηλασία (ἐκ παραδρομῆς «Ἡ ποιμαντικὴ τῆς ἐλπίδας»), σ. 360-361.

Ἄλλα

243. Marriage and the family. Models and comparisons within the orthodox tradition. Paper presented at the IVth Hellenic-Iranian Symposium, which took place in Athens in the Old Amphitheatre of Athens Medical School, University of Athens, 12-13 November 1997 with the title "Family and Family Values in the Islamic and the Christian (Orthodox) World" (english translation Marina Robb). For the needs of the symposium the author transcribed composed thoughts that he has set down from time to time developing the Orthodox teaching about marriage and the family. Τὸ κείμενο ὑπάρχει στὸν ιστότοπο:
http://www.myriobiblos.gr/texts/english/stavropoulos_marfam.html
244. Ἠθικὴ συμβουλευτικὴ προσέγγιση στὶς σύγχρονες τεχνικὲς ἀναπαραγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου, συμβολὴ στὸν *Χαριστήριο* τόμο πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας Ἀναστασίου Γιαννουλάτου, «*Πορευθέντες...*», Ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα, σ. 329-339. Ἀγγλικὴ περίληψη στὸν τόμο περιλήψεων «*Go Ye...*» σ. 85-86.

1998

Βιβλία

245. *Τὸ ἔργο τοῦ Θεολόγου Καθηγητῆ καὶ τὸ Μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν*, Ἐκδ. Ἐρευνητικὰ Προγράμματα Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Σὲ συνεργασία μὲ Στέφανο Χρ. Κουμαρόπουλο. Ἀθήνα 1998, 64 σ.
246. *Ἡ Τέχνη τῆς Ἀγάπης*, Ἐκδ. Ἱ. Βασιλικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἀγ. Νεοφύτου: Κάνιστρο 4, Πάφος, 82 σ. Με πρόλογο τοῦ Σταύρου Σ. Φωτίου.

Ἄρθρα στὸν «Ἐφημέριο»

247. Περὶ ἐπιθυμίας, σ. 56-57.
248. Ὑποχωρεῖτε παῖδες Ἑλλήνων, σ. 72-73.
249. Ἡ ὑποχώρηση δὲν ἀρκεῖ. Φάρμακα ἢ ὁδήγηση; σ. 88-90.
250. Ἡ λάμψη τῆς ἀλήθειας. Ὁρθόδοξη ἀνάγνωση μιᾶς παπικῆς ἐγκυκλίου, σ. 104-105.
251. Γάμος καὶ οἰκογένεια. Πρότυπα καὶ παρομοιώσεις στὴν ὀρθόδοξη Παράδοση, σ. 120-121, 136-137.
252. Τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως, σ. 152-153.
253. Μὲ ἀφορμὴ τὴν Ἀνάσταση, σ. 168-169
254. Ὁ Θεὸς στὴν Πόλη, σ. 184-185.
255. Σχεδιά πόλις, σ. 200-201.
256. Συνεργασία ἐνορίας καὶ θεολόγου καθηγητοῦ (σὲ συνεργασία μὲ Στ. Κουμαρόπουλο), σ. 232-233.
257. Ποιμαντικὴ τοῦ μέλλοντος, σ. 248-249.
258. Τὸ μέλλον τῆς ποιμαντικῆς, σ. 264-265.
259. Βιοτεχνολογία καὶ Βιοηθική, σ. 280-281, 296-298.
260. Ἡ ἐνορία μας, σ. 312-313.
261. Ἡ ἐνορία σας καὶ πῶς θὰ τὴν ἀνακαλύψετε ἐκ νέου. Τὸ Παιχνίδι τῆς Ἐνορίας, σ. 327-330 καὶ σὲ ἀνάτυπο σ. 8 (σχῆμα Α4).
262. Μία κοινότητα ποῦ ἀκτινοβολεῖ, σ. 331.

Ἄλλα

263. Τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τοῦ Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς Ποιμαντικῆς ἢ Πρακτικῆς Θεολογίας. Ε.Ε.Θ.Σ.Π.Α. τ. ΛΓ' τιμητικὸν ἀφιέρωμα εἰς Γεώργιον Σ. Γρατσεάν, Ἰωάννην Θ. Παναγόπουλον, Ἰωάννην Χ. Ανδριόπουλον Ἀθῆναι, σ. 317-327 καὶ σὲ ἀνάτυπο.
264. Βιοτεχνολογία. Ἦθος τέχνη καὶ τεχνικὴ στὸ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ἐρευνῶν, *Ἡ ἄλλη πλευρὰ τῆς βιοτεχνολογίας*, Ἀθήνα, σ. 31-40.
265. Ἠθικοὶ προβληματισμοὶ στὴν ἀναπαραγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου. Θεολογικὴ προσέγγιση, περ. «Σύναξη» ἀρ. 68, Ὀκτώβριος-Δεκέμβριος 1998, σ. 47-52 καὶ στὸ Ποιμαντικὴ Γάμου... 2004, σ. 335-345. Πρόκειται γιὰ ἑλληνικὴ μεταγραφή τῆς εἰσηγήσεως *Bioéthique et religions : le point de vue orthodoxe*, σὲ στρογγυλὸ τραπέζι Διεθνoῦς Συνεδρίου στὴ Ρώμη, 15-17

Φεβρουαρίου 1996. Δημοσιεύτηκε στο *Le radici della bioetica*. Atti del Congresso Internazionale, Vita et Pensiero, Milano 1998, τ. I, σ. 269-274.

1999

Βιβλία

266. *Ποιμαντική γάμου και οικογενείας πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ 21ου αἰώνα (Εἰσηγήσεις στὸ Θεολογικὸ Συνέδριο τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἡλείας, Ἀμαλιάδα 22-23 Φεβρουαρίου 1997)*, Ἔκδ. Ἱ.Μητρο. Ἡλείας, Ἀθήνα, 71 σ.

Ἄρθρα στὸν «Ἐφημέριο»

267. Φόβος καὶ ἀγάπη στὴ ζωὴ τῶν φύλων, τεύχ. 1, σ. 18-21.
 268. Χῶροι ζωῆς, τεύχ. 2, σ. 30-32.
 269. Διαγωνισμὸς ποιμαντικῆς φωτογραφίας, τεύχ. 2, σ. 36-37.
 270. Τὸ βᾶρος ἀπὸ τὰ μελλούμενα, τεύχ. 3, σ. 14-15.
 271. Ἀσκήση καὶ τεχνολογία, τεύχ. 4, σ. 22-23.
 272. Στενάχωρα χρόνια, τεύχ. 5, σ. 18-20.
 273. Περὶ διατροφῆς, τεύχ. 6, σ. 5-7.
 274. Βεβαιότητες καὶ ὄρια στὰ θεμέλια τῆς ἠθικῆς σήμερα, τεύχ. 7, σ. 12-14, τεύχ. 8, σ. 5-7.
 275. Ἕνα γραφεῖο ποιμαντικῆς..., τεύχ. 9, σ. 10-13.
 276. Παραλειπόμενα, τεύχ. 10, σ. 18-20.
 277. Τρόποι ἀναγνώσεως καὶ ἐπιλογῆς, τεύχ. 11, σ. 18-19.
 278. «Καλὰ Χριστούγεννα», τεύχ. 12, σ. 29.

Ἄρθρο στὴν «Εὐθύνη»

279. Χωρὶς ταυτότητα πιά. Ἀφιέρωμα: *Ἡ παγκοσμιοποίηση καὶ ἡ μοίρα τῶν Ἑλλήνων*, «Εὐθύνη» Δεκέμβριος, σ. 596- 598.

Ἄλλα

280. Ὁ Φιλοκαλικὸς ἄνθρωπος Μία ὀρθόδοξη πρόταση ζωῆς, περ. «Κοινωνία» ἔτος ΜΒ', τεύχος 2, Ἀπριλίου – Ἰουλίου, σ. 141-151. Περιελήφθη ἐπίσης στὸ Κων/νου Ἱ. Χολέβα (ἐπιμέλεια), *Ἑλληνορθόδοξη Πορεία (Ἀνθολόγιο Κειμένων)*, Ἀθήνα 2008, σ. 387-407 καὶ σὲ ἀνάτυπο Ἀθήνα, 16 σ.
 281. Μία συνέντευξη γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Θεολόγου Καθηγητῆ στὸ δημοσιογράφο Δημήτρη Φερούση, περ. Κοινωνία, τεύχος 1, σ. 21-24.
 282. Κλινικὴ καὶ θεραπευτικὴ Ποιμαντικὴ Θεολογία στὴ σχέση τῆς μὲ τὴν ψυχοπαθολογία καὶ τὴν ψυχοθεραπεία. Ε.Ε.Θ.Σ.Π.Α. τ. ΛΔ' τιμητικὸν ἀφιέρωμα εἰς Ἀθανάσιον Χαστούπη, Ἀθήναι, σ. 219-243 καὶ σὲ ἀνάτυπο 32 σ.

2000

Ἄρθρα στὸν «Ἐφημέριο»

283. Ἰωβηλαῖον ἔτος 2000, τεύχ. 1, σ. 16-18.
 284. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ σκοντάφτει, τεύχ. 3, σ. 16-17.
 285. Ἑβδομάδα ἱερατικῶν κλήσεων, τεύχ. 4, σ. 18-20.

286. Ταυτότητα και θρησκευτικό γεγονός, τεύχ. 5, σ. 22-24.
 287. Ο εξομολόγος και η αντιμετώπιση προβλημάτων ψυχικής υγείας, τεύχ. 7, σ. 19-21, τεύχ. 8, σ. 18-21 και σὲ ἀνάτυπο 16 σ.
 288. Θεολογική θεμελίωση τῆς ποιμαντικῆς τῶν ἀσθενῶν, τεύχ. 10, σ. 22-24, τεύχ. 11, σ. 19-20.
 289. Ἐνα ἐρευνητικὸ πρόγραμμα, τεύχ. 12, σ. 13-17.

Ἄρθρα στὴν «Εὐθύνη»

290. Τὸ ἀλφαβητάρι τῆς ζωῆς. Στήλη Ὁψεις/Ἀπόψεις, σ. 416-417.
 291. Ποιμαντικὴ στὸν 21ο αἰώνα. Ἀφιέρωμα: Ἐλπίδες καὶ φόβοι τοῦ εἰκοστοῦ πρώτου αἰώνα, Δεκέμβριος, σ. 637-640.
 292. Οἱ δύο ἐντολές. Ἀφιέρωμα: Οἰκογένεια ἢ ἐπάγγελμα, Ἀπρίλιος, σ. 200-203.
 293. Λογικὰ καί... ἀνόητα. Στήλη Ὁψεις/Ἀπόψεις, σ. 463-464.
 294. Ποιὰ Ἑλλάδα; Στήλη Ὁψεις/Ἀπόψεις, σ. 516-517.

Ἄλλα

295. Τὰ ἕξι εἶδη τῆς ἀγάπης τοῦ Εὐαγγελίου τῆς κρίσεως. Ε.Ε.Θ.Σ.Π.Α. τ. ΛΕ' τιμητικὸν ἀφιέρωμα εἰς Ἰωάννην Κ. Κορναράκη καὶ Μιχαὴλ Κ. Μακράκη, Ἀθήνα 2000, σ. 267-279. Γιὰ τὴν σὲ ἠλεκτρονικὴ μορφή παρουσίαση τοῦ κειμένου αὐτοῦ βλ. ὁμότιτλο ἄρθρο τοῦ Ἄγγελου Βαλλιανάτου Δρ. Θ., στὸ περ. «Ἐκκλησία» Ἰουλίου 2009, σ. 476-478.

2001

Βιβλία

296. Συμβουλευτικὴ Ποιμαντικὴ καὶ Ἐξομολογητικὴ. Διδακτικὲς Σημειώσεις (Α' Μέρος Συμβουλευτικὴ ποιμαντικὴ ἀνθρωπολογία. Β' Μέρος Εἰσαγωγὴ στὴν Ὁρθόδοξη Συμβουλευτικὴ Ποιμαντικὴ. Γ' Μέρος Στάσεις καὶ πρότυπα συμβουλευτικῆς ποιμαντικῆς ἐπικοινωνίας. Δ' Μέρος Εἰδικὴ Συμβουλευτικὴ Ποιμαντικὴ. Ε' Μέρος Ἀνθολόγιο), Ἀθήνα 2001 καὶ 2003, 316 σ.

Ἄρθρα στὴν «Εὐθύνη»

297. Πῶς «δὲν θὰ περάσει ὁ φασισμὸς»... »; Ἀφιέρωμα Νέες Μορφές Φασισμοῦ, Ἀπρίλιος, σ. 192-194.
 298. Λογοτεχνία Διπλὴ προσέγγιση. Ἀφιέρωμα Ἡ Λογοτεχνία γιατί καὶ πρὸς τί; Δεκέμβριος, σ. 594-595.
 299. Χριστιανικὴ Παράδοση καὶ καλλιτεχνικὴ δημιουργικότητα. Πρόκειται γιὰ ἀπόδοση στὰ ἑλληνικὰ ἀνακοινώσεως τοῦ συγγραφέα σὲ διεθνὲς συνέδριο στὴ Ρώμη τὸ 2001 μὲ τίτλο Ἀπὸ τὴν εἰκόνα στὴν ὁμοίωση. Φιλοκαλικὴ διαλεκτικὴ μεταξὺ δημιουργίας καὶ καλλιτεχνικῆς δημιουργικότητος στὴν ὀρθόδοξη παράδοση. Τὸ πρῶτο μέρος δημοσιεύθηκε στὴν «Εὐθύνη» τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 2001, σ. 327-329 καὶ συμπεριελήφθη στὰ *Δοκίμια τῶν Ἑλλήνων* (ἐπιμέλεια Κώστα Ε. Τσιρόπουλου), Μέγας

Αστρολάβος-Ευθύνη, Αθήνα 2002, σ. 525-528. Τò πλήρες κείμενο βλ. στο Α.Μ. Σταυρόπουλου, *Ιχνηλασίες* 2007, σ. 130-145.

Άρθρα στὸν «Ἐφημέριο»

300. Εὐρωπαϊκὸ ἔτος γλωσσῶν, τεύχ. 1, σ. 20-21.
301. Τὸ εὐαγγέλιο τῆς κρίσεως, τεύχ. 2, σ. 16-17.
302. Τέχνη καὶ Ἐκκλησία, τεύχ. 3, σ. 21-23.
303. Μία θεολογικὴ ἀνάγνωση τῆς βιολογικῆς ἐπαναστάσεως, τεύχ. 4, σ. 12-16.
304. Τὸ Πρόσωπο καὶ τὰ Πρόσωπα, τεύχ. 5, σ. 17-21.
305. Ματαίωση ἢ καὶ παραίτηση, τεύχ. 9, σ. 13-14.
306. Γιὰ τοὺς μικροὺς καὶ ἐλαχίστους, τεύχ. 10, σ. 9-10.
307. Θρησκεία καὶ ἐπιστήμη. Ἀνεξάρτητες ἢ καὶ ἐξαρτημένες μεταβλητές; , τεύχ. 12, σ. 11-14.

Ἄλλα

308. L' amour-charité et la vertu dans les fondements de la morale orthodoxe, συμβολὴ σὲ στρογγυλὸ τραπέζι «Certitudes et limites dans les fondements de la morale aujourd'hui» στὸ Luigi Silvano Filippi e Anna Maria Lanza (ἐπιμέλεια), *Certezza et esperienza del limite*. Atti del XIV Congresso dell' A.I.E.M.P.R., Franco Angeli, Milano, σ. 499-506.
309. Certitudes et expérience de la limite sous la lumière du désir σὲ συνεργασία μὲ τὸν Δ. Ἀγγελὴ στὸ L.S. Filippi (ἐπιμέλεια), σ. 437-438.

2002

Βιβλία

310. *Οἱ δρόμοι τοῦ νεροῦ. Ὀδοιπορικὸ θεραπευτικοῦ τουρισμοῦ στὰ ἀγιάσματα τῆς Ἑλλάδας. Σὲ συνεργασία μὲ Ἄγγ. Βαλλιανάτο, Ἀρ. Σαραντουλάκου, Τρ. Μπολτέτσο, Ἐκδ. Ἀρμός, Αθήνα, 60 σ.*

Άρθρα στὸν «Ἐφημέριο»

311. Γραφεῖο Συμβουλευτικῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (σὲ συνεργασία μὲ π. Ἀδαμάντιο Αὐγουστίδη), τεύχ. 1, σ. 19-22.
312. Ἡμερολόγια, τεύχ. 2, σ. 12-14.
313. Ἡ βία στὴν Οἰκογένεια, τεύχ. 3, σ. 20-21.
314. Οἰκογένεια ἢ ἐπάγγελμα, τεύχ. 4, σ. 19-21.
315. Βιοηθικὴ καὶ ἰατρικὴ πράξη. Θεολογικὴ προσέγγιση, τεύχ. 5, σ. 14-17, τεύχ. 6, σ. 12-15.
316. Ἕνας λόγος γιὰ τὸ περιβάλλον, τεύχ. 9, σ. 19-21.
317. Μαραθῶνιος καὶ σκυταλοδρομία, τεύχ. 11, σ. 16-18.
318. Ὁρθόδοξη Συμβουλευτικὴ Ποιμαντικὴ, τεύχ. 12, σ. 18-23.

Άρθρα στην «Ευθύνη»

319. Ο άνθρωπος τῶν Μακαρισμῶν. Αφιέρωμα: Ποιὸς ἄνθρωπος γιὰ τὸν εἰκοστὸ πρῶτο αἰῶνα, Ἀπρίλιος, σ. 177-179.
320. Πέρα ἀπὸ τὸ προφανές, Ὀκτώβριος, σ. 458-459.

Ἄλλα

321. Πρὸς δύο νέους ὅπως ἂν ἐκ τῶν τῆς ἀγάπης ὠφελοῖντο λόγων, δημοσιεύτηκε σὲ φυλλάδιο τοῦ Κέντρου Προετοιμασίας Γάμου τῆς Ἰ. Μ. Φθιώτιδος, Λαμία 2002, ἐπίσης στὸ *Ποιμαντικὴ Γάμου...2004*, σ. 379-380.

2003**Βιβλία**

322. *Ἀναφορὲς τοῦ θεολογικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ τύπου σὲ θέματα βιοηθικῆς*, σὲ συνεργασία μὲ Ἀ. Σαραντουλάκου, Ὑπουργεῖο Ἀνάπτυξης, Γενικὴ Γραμματεία Ἐρευνας καὶ Τεχνολογίας Ἐπιτροπὴ Βιοηθικῆς, 36 σ.
323. *Πληροφορικὴ Κοινωνικὴ Θεολογία. Διδακτικὲς Σημειώσεις μὲ τὴν συνεργασία Ἀγγελου Ν. Βαλλιανάτου*, Ἀθήνα, σ. 9-137.

Άρθρα στὸν «Ἐφημέριο»

324. Γένος καὶ Θρησκεία. Φῦλα καὶ θρησκευτικὸ γεγονός. Προβληματισμοὶ μὲ ἀφορμὴ ἓνα Συνέδριο, τεῦχ. 1, σ. 14-15.
325. Ἡ ἐνσυνείδητη συμμετοχὴ τῶν ἐνοριτῶν στὸ ἐνοριακὸ ποιμαντικὸ ἔργο, τεῦχ. 2, σ. 14-16, τεῦχ. 3, σ. 21-23.
326. Σχόλια καὶ συμπεράσματα ἀπὸ ἓνα συνέδριο (τὸ 2ο Διεθνὲς Διεπιστημονικὸ, Δελφοὶ 5-8 Σεπτεμβρίου 2002), τεῦχ. 4, σ. 9-12.
327. Ἡ ἀποξένωση τῶν συζύγων καὶ τὸ γενικότερο σύμπτωμα τῆς μοναξιάς, τεῦχ. 5, σ. 14-19.
328. Ποιμαντικὴ προσέγγιση τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, τεῦχ. 6, σ. 7-10, τεῦχ. 7, σ. 9-12.
329. Ἄξια καὶ δίκαιη πρωτοβουλία, τεῦχ. 10, σ. 24-25.

Άρθρα στην «Ευθύνη»

330. Ἡ Δύση ὡς ἐρώτημα. Αφιέρωμα: Ὁ πνευματικὸς μηδενισμὸς τῆς *Εὐρώπης*, «Ευθύνη» Δεκέμβριος, σ. 600-601.
331. Ὡς... Αφιέρωμα: *Ἡ ἀνάγνωση ὡς γνωριμία καὶ ὡς φιλία*, «Ευθύνη» Ἀπρίλιος, σ. 178-179.

Ἄλλα

332. Ποιμαντικὴ προετοιμασία τῶν μελλονύμφων, στὸ *Κωνσταντῖνος Δωρ. Μουρατίδης. Πρόμαχος Ὁρθοδοξίας, Τιμητικὸ ἀφιέρωμα Πανελληνίου Ἐνώσεως Θεολόγων*, Ἀθήναι, σ. 531-537.
333. Genre et religion. Sexes et fait religieux dans la tradition de l'Église Orthodoxe στὸ Carlos Dominguez - Rafael Briones (ἐπιμέλεια), *Masculino* –

Feminino y Hecho Religioso, Πρακτικά τοῦ XVI^{ου} Διεθνoῦς Συνεδρίου τῆς AIEMPR *Genero y Religion*, Universidad de Granada, Granada, σ. 445-457. (μὲ γαλλική, ἰσπανική καὶ ἰταλική περίληψη).

334. Ἡ Ὀρθόδοξη στὸ *Regard éthique, L'euthanasie*, Volume I- Aspects éthiques et humains, Strasbourg, Conseil de l'Europe, 2003, σ. 157-159. Στὰ ἑλληνικά ἔχει δημοσιευτεῖ μὲ τὸν τίτλο Ἡ θέση τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπέναντι στὴν Εὐθανασία στὸ *Ποιμαντικὴ Γάμον...2004*, σ. 269-371.
335. Ἡ Ὀρθόδοξη στὸ *Regard éthique: Les transplantations*, Strasbourg, Conseil de l'Europe, 2003, σ. 197-202. Στὰ ἑλληνικά ἔχει δημοσιευτεῖ μὲ τὸν τίτλο Ἐπιταγὲς τῆς ὀρθοδόξου ἠθικῆς ποὺ ἀφοροῦν στὶς μεταμοσχεύσεις καὶ στὰ ξένα μοσχεύματα στὸ *Ποιμαντικὴ Γάμον...2004*, σ. 361-368.

2004

Βιβλία

336. *Ποιμαντικὴ Γάμον, Οἰκογενείας καὶ ἰσότητος τῶν δύο φύλων, Διδακτικὲς σημειώσεις*, Ἀθήνα, 478 σ.
337. *Σημειώσεις τοῦ ἐπιλεγομένου Μαθήματος Εἰδικὰ Θέματα Ψυχολογίας*, Ἀθήνα, 106 σ.

Ἄρθρα στὸν «Ἐφημέριο»

338. Ἡ Ἁγία Γραφή καὶ οἱ χρήσεις της, τεῦχ. 1, σ. 4-5.
339. Τί σημαίνει ἡ Κυριακή; τεῦχ. 2, σ. 19-20, 22 καὶ στὸν ἰστότοπο: <http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/worship/kyriaki.htm>
340. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ μετράει τὰ σύννεφα, τεῦχ. 3, σ. 6-7.
341. Ἀναζητήσεις, τεῦχ. 5, σ. 6-8.
342. Θρησκείες καὶ βία, τεῦχ. 4, σ. 25-27.
343. Βιοτεχνολογία καὶ Βιοηθικὴ στὸν Ἡμερήσιο Ἀθηναϊκὸ τύπο, τεῦχ. 6, σ. 8-10.
344. Ἔχουμε ἀγῶνες σήμερα, τεῦχ. 7, σ. 15-17.
345. Δέηση, τεῦχ. 8, σ. 8-10.
346. Ἡ Συμβουλευτικὴ Ποιμαντικὴ Ψυχολογία καὶ ἡ ἰσοτιμία τῶν δύο φύλων (σὲ συνεργασία μὲ Στ. Κουμαρόπουλο), τεῦχ. 10, σ. 15-17, τεῦχ. 11, σ. 16-18.

Ἄρθρα στὴν «Εὐθύνη»

347. Ἡ ὑπέρβαση τῆς τρομοκρατίας. Ἀφιέρωμα: *Μορφές τρομοκρατίας στὸν 21^ο αἰῶνα*, Ἀπρίλιος, 151-153.
348. Ἡ ὑπέρβαση ἑνὸς μύθου. Ἀφιέρωμα: Ὁ μῦθος τοῦ «Λαϊκοῦ Κράτους», Δεκέμβριος, σ. 610-611.

Ἄλλα

349. De l'image à la ressemblance. Dialectique philocalique entre création et créativité artistique dans la tradition orthodoxe, στὸ Isabelle Grellier – Hans

Strub – Ermanno Genre (ἐπιμέλεια), *Tradition chrétienne et créativité artistique*. Actes du congrès de théologie pratique de Rome ; Edition S.I.T.P. 2004, σ. 227-238.

2005

Βιβλία

350. *Βιοτεχνολογία και Βιοηθική στον ήμερήσιο αθηναϊκό τύπο, με τη συνεργασία μεταπτυχιακῶν φοιτητῶν και συντονίστρια τὴν κα Ἀριάδνη Σαραντουλάκου (M.Th.)*, Ἔκδ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἀθήναι 2005, 173 σ. Ἡ ἔρευνα αὐτὴ βρίσκεται στὸ δικτυακὸ τόπο τοῦ Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας καὶ συγκεκριμένα στὴ διεύθυνση:

<http://cwep.soctheol.uoa.gr/page5/page5.html>

351. Βιολογία καὶ Βιοηθική ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας, Εἰσήγηση σὲ Συμπόσιο τῆς «Ἐταιρείας Λευκαδικῶν Μελετῶν» (Λευκάδα, 16-28 Ἰουλίου 2004), Πρακτικά Θ' Συμποσίου, Ἀθήνα 2005, σ. 81-92.

Ἄρθρα στὸν «Ἐφημέριο»

352. Ὁρθόδοξη ποιμαντικὴ τῆς Κυριακῆς, τεῦχ. 1, σ. 7-9, τεῦχ. 2, σ. 13-15.

353. Θεολογικὲς σπουδὲς στὴν Ἑλλάδα, τεῦχ. 3, σ. 17-19, τεῦχ. 4, 20-22 καὶ στὸν ιστότοπο:

http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/worship/theologikes_spuodes.htm

354. Ἡ εὐαίσθητοποίηση σὲ θέματα ἐπικοινωνίας καὶ συμβουλευτικῆς (σὲ συνεργασία μὲ Στ. Κουμαρόπουλο), τεῦχ. 5, σ. 17-19.

355. Ποιμαντικὲς προοπτικὲς γιὰ τὸ γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια, τεῦχ. 6, σ. 17-19, τεῦχ. 7, σ. 20-22. καὶ στὸν ιστότοπο:

<http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/family/f9.pdf>

356. Ἡ διαπλοκὴ στὴ γνώση, τεῦχ. 9, σ. 20-22.

357. Ἡ ποιμαντικὴ εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τοὺς μετανάστες, τεῦχ. 9, σ. 21-23, τεῦχ. 10, σ. 21-23 καὶ στὸν ιστότοπο:

http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/worship/efthini_metanastes.pdf

Ἄρθρα στὴν «Εὐθύνη»

358. Ποιὸς φοβᾶται τίς εἰκόνες; Ἀφιέρωμα: Ὁραση-Εἰκόνα, Τηλεόραση-Εἰκονοδουλεία, «Εὐθύνη» Ἀπρίλιος 2005, σ. 152-154.

359. Γάμος καὶ οἰκογένεια «τὸ μῆλον τῆς ἔριδος»; Ἀφιέρωμα Οἱ νέοι ἀντιδραστικοί, «Εὐθύνη» Δεκέμβριος 2005, σ. 639-641.

2006

Ἄρθρα στὸν «Ἐφημέριο»

360. Τοῖς ἵπταμένοις συνόδευσον, τεῦχ. 1, σ. 18-20.

361. Πολιτισμὸς τῆς ἀγάπης. Περιχώρηση προσώπων, τεῦχ. 2, σ. 15-17, τεῦχ. 5, σ. 17-19.

362. Γέρων Καλλίνικος, τεύχ. 6, σ. 18-20.
363. Ένα ταξίδι αλλιώς από τα άλλα. Θεομητορικός Διάπλους, τεύχ. 8, σ. 14-15 και στον ιστότοπο:
http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/tourism/stavrop_diaplous.html
364. Προσκυνηματικές περιηγήσεις. Θεολογική θεμελίωση, τεύχ. 9, σ. 15-18.
365. Ποιμαντικές προοπτικές για το γάμο και την οικογένεια. Πορίσματα μιᾶς διεπιστημονικῆς συσκέψεως, τεύχ. 10, σ. 18-20.

Άρθρα στην «Εὐθύνη»

366. Ὑπὲρ ἢ κατὰ; «Ὀφελεῖν καὶ μὴ βλάπτειν». Αἰφιέρωμα: *Ἡ ὑψηλὴ τεχνολογία καὶ ὁ ἄνθρωπος*, «Εὐθύνη» Ἀπρίλιος, σ. 157-159.
367. Φιλοκαλικὴ ὑπέρβαση τῆς κρίσεως. Αἰφιέρωμα: *Ἡ κρίση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἀνθρωπισμοῦ*, «Εὐθύνη» Δεκέμβριος, σ. 637-640.

Άλλα

368. L'Orthodoxie στο *Regard éthique: Le bien-être animal*, Strasbourg, Conseil de l'Europe, σ. 171-176.
369. Δικαίωμα ἢ καὶ καθῆκον νὰ εἶσαι διαφορετικός; Ὁρθόδοξη θεολογικὴ προσέγγιση καὶ προοπτικὴ σὲ συνεργασία μὲ τὴν Μ. Τρεμούλη. Ε.Ε.Θ.Σ.Π.Α. τ. ΜΑ' τιμητικὸν ἀφιέρωμα εἰς Ἡ. Μουτσούλα, Κ. Βλάχο, Γ. Πατρῶνο, Ἀθῆναι · βλ. καὶ περ. «Ἐκκλησία» τεύχος 4, Ἀπριλίου 2007, σ. 290-296.
370. Ἡ ἀντίληψις τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας περὶ τῶν προσκυνηματικῶν ἀποδημιῶν, εἰσήγησις στὸ 1^ο Διεθνὲς Συνέδριον περὶ Θερησκευτικοῦ τουρισμοῦ, Κύπρος 19-21 Ὀκτωβρίου 2006· δημοσιεύτηκε στὸν ιστότοπο:
http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/tourism/stavropoulou_antilipsi.html
371. Ἐπαν-αγωγή τῆς ἐπιθυμίας, περ. «Ἐνημέρωση» τοῦ Κέντρου Συμπαράστασεως Προνοίας Ἀπ. Παύλου «Ἡ Ἐλπίδα», τεύχη 157-158, Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου, σ. 2-4. «Δημοσιευμένο» καὶ στήν στοσελίδα:
<http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/worship/epanagogi.htm>
372. Εἰρήνη, ἢ ἕτερα ὄψη τῆς βίας. Ἡ Θεία Λειτουργία ὡς πλαίσιο ὑπερνικῆσεως ἀρνητικῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων, καταλλαγῆς καὶ εἰρηνεύσεως, περ. «Ἐκκλησία», τεύχος Δεκεμβρίου, σ. 895-902 καὶ σὲ ἀνάτυπο 32 σ.

2007

Βιβλία

373. *Ἰχνηλασίες*, ἀρ. κοτ' στὴ σειρὰ «Ἀναλόγιο» τῆς «Εὐθύνης», Ἀθήνα, 160 σ.

Άρθρα στὸν «Ἐφημέριο»

374. Χρονολογικά, τεύχ. 1, σ. 16-17.
375. Ὁ Κατηχητής, Παιδαγωγός καὶ Πατέρας γιὰ τοὺς Νέους, τεύχ. 3, σ. 20-21, τεύχ. 4, σ. 22-23.

376. Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καὶ Οἰκολογία. Μὲ ἀφορμὴ τὴν ἀρχὴ τῆς Ἰνδίκτου ὡς «Ἡμέρας Προστασίας τοῦ Περιβάλλοντος», τεύχ. 8, σ. 22-23 καὶ στὸν ιστότοπο:

<http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/worship/eco.htm>

377. Μαγικὴ εἰκόνα μέ... εἰκόνα», τεύχ. 9, σ. 18-19

378. Ἄς κάνουμε τὴν ἐνορία μας μιὰ οἰκογένεια», τεύχ. 10, σ. 18-19.

Ἄρθρα στὴν «Εὐθύνη»

379. Ἡ ἐλεήμων καρδιά. Ἀφιέρωμα: Διαφορὰ τοῦ ἀνθρώπου, φθορὰ τοῦ πλανήτη, «Εὐθύνη» Ἀπρίλιος, σ. 154-156.

380. Ζῆσε τὴ στιγμή. «Εὐθύνη» Αὐγουστος, σ. 377-370 καὶ στὸν ιστότοπο:

http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/worship/zise_tora.htm

Ἄλλα

381. Ἡ υἰγεία ὑπὸ τὸ πρίσμα τῆς Ὁρθόδοξης Χριστιανικῆς Θεολογίας, περ. «Ἐκκλησία» τεύχος 7, Ἰουλίου 2007, σ. 544-548 καὶ στὸν ιστότοπο:

http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/worship/ygeia_theologia.htm

382. Βιοηθικὴ καὶ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία – (Bioetica e) Chiesa ortodossa. Λήμμα στὴν Enciclopedia di Bioetica e Scienza giuridica (ὑπὸ ἔκδοση). Στὰ ἑλληνικὰ δημοσιεύτηκε στὴν Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίδα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (Ε.Ε.Θ.Σ.Π.Α.) στὸν τόμο ΜΒ', Ἀθήναι, σ. 213-231 (κυκλοφορεῖ καὶ ὡς ἀνάτυπο).

383. Ἐμπειρικὲς ἔρευνες στὸ ποιμαντικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας, δημοσιεύτηκε στὸ *Ἀξιοποίηση τοῦ Ἐγχειριδίου Ὁργάνωσης καὶ Δράσης, Ἡ συμβολὴ τῶν ἐμπειρικῶν ἐρευνῶν, Πρακτικὰ Ἡμερίδος 7^{ης} Ἰουν. 2007*, Ἐκδ. Ἰ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Θείας Λατρείας καὶ Ποιμαντικοῦ Ἔργου, Σειρὰ Ποιμαντικὴ Βιβλιοθήκη 13Α σ. 27-31 καὶ στὸν ιστότοπο:

http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/worship/stavropoulos_erevn_esepeiria.pdf

2008

Βιβλία

384. *Ποιμαντικὴ γάμου καὶ οἰκογενείας*, Ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα, 180 σ.

385. *Γάμος καὶ οἰκογένεια στὸν ἱερό Χρυσόστομο*, Ἐκδ. Ἰ. Μητροπόλεως Φθιώτιδος, Σειρὰ Γάμου Κοινωνία Ι, Λαμία, 32 σ.

Ἄρθρα στὸν «Ἐφημέριο»

386. Ἡ ζωὴ εἶναι... τεύχ. 1, σ. 12-13, τεύχ. 5, σ. 14-15.

387. Περί τροφῆς, τεύχ. 4, σ. 12-13.

388. Τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, τεύχ. 7, σ. 14-15.

389. Ἡ αἰώνια ἄρπα καὶ τὸ ἐφήμερο χέρι. Τὸ ποιμαντικὸ ἔργο καὶ οἱ λειτουργίες του, τεύχ. 9, σ. 14-15.

390. Καὶ τί ζητάω...; τεύχ. 10, σ. 18-19.

Άρθρα στην «Ευθύνη»

391. Τοπίο στην όμιχλη; Ως Εισαγωγή στο Αφιέρωμα: *Ο Χριστιανισμός στην Ευρώπη του 21ου αιώνα*, «Ευθύνη» Απρίλιος, σ. 145-148 και στον ιστότοπο: http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/worship/cristianism_21.htm
392. Άνθρωποι άναλώσιμοι. Στο Αφιέρωμα: *Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια στην καταναλωτική κοινωνία*, «Ευθύνη» Δεκέμβριος, σ. 624-626 και στον ιστότοπο: http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/worship/stavropoulos_analosisimoi.pdf

Άλλα

393. Ο άνθρωπος σε κρίση – περιστασιακή έξομολόγηση, δημοσιεύτηκε στο περ. «Εκκλησία» τεύχος 4, Απρίλιος, σ. 268-272 και στον ιστότοπο: http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/worship/stavropoulos_krisi_exomol.pdf
394. Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων (Ματθ. 22,32). Σχόλια με ἀφορμὴ τὴν Ἐπιστολὴ Βασιλέως Θεοδοσίου τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ, Διδασκάλῳ καὶ Πνευματικῷ Πατρί, Ἰωάννῃ τῷ Χρυσοστόμῳ. Ἀνακοίνωση στὸ πλαίσιο τοῦ Διεθνoῦς Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου Ἅγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος 1600 ἔτη (407-2007), (Θεσσαλονίκη 22-25 Νοεμβρίου 2007), περ. «Εκκλησία» Ἰούνιος, σ. 444-448. Ὑπὸ δημοσίευση στὰ Πρακτικὰ τοῦ Συνεδρίου.

2009**Άρθρα στὸν «Ἐφημέριο»**

395. Πρὸς οἰκοδομήν, τεύχ. 1, σ. 18-19.
396. Τὰ μέλλοντα καὶ τὰ παρόντα, τεύχ. 7, σ. 22-23.

Άρθρα στην «Ευθύνη»

397. Ἀπὸ τὴν πίστη στὴν ἐμπιστοσύνη. Στήλη Ὅψεις/Ἀπόψεις, «Ευθύνη» Φεβρουάριος, σ. 89-90 καὶ στὸν ιστότοπο: http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/worship/stavropoulos_pisti_ebistosyni.pdf
398. Μία νέα... πλουτοκρατία. Στο Αφιέρωμα: *Τὸ καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου σὲ περίοδο οικονομικῆς κρίσης*, «Ευθύνη» Απρίλιος, σ. 151-152 καὶ στὸν ιστότοπο: http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/worship/stavropoulos_ploutos.html
399. Φιλίες σὲ καιροὺς ἀ-φιλίας. Στήλη Ὅψεις/Ἀπόψεις, «Ευθύνη» Ὀκτώβριος, σ. 491-492 καὶ στὸν ιστότοπο: http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/worship/stavropoulos_filies.pdf
400. Ἕλληνες τὸ πρὶν, τὸ τώρα, τὸ μετὰ. Στο Αφιέρωμα: *Οἱ Ἕλληνες σήμερα καὶ οἱ Ἕλληνες αὔριο. Ἐλευθερία καὶ γλώσσα*, «Ευθύνη» Δεκέμβριος, σ. 603-604 καὶ στὸν ιστότοπο:

http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/worship/stavropoulos_ellines_p_rin.pdf

Άλλα

401. Σε συνεργασία με τὸ Στέφανο Κουμαρόπουλο Χρ., λήμματα α) «Φῦλο καὶ Θεολογία» καὶ β) «Φῦλο καὶ Ἐκκλησία» στὴ νέα ἠλεκτρονικὴ ἐγκυκλοπαίδεια (γιὰ θέματα φύλου) ΦυλοΠαιδεία, στὶς ἐνότητες α) Φῦλο καὶ Ἐπιστῆμες καὶ β) Φῦλο, Κοινωνικοὶ Θεσμοὶ καὶ Ἐπαγγέλματα, ἀντίστοιχα, Ἀθήνα 2009. Στὸ e-λεξικό: <http://www.thefylis.uoa.gr/fylopedia/index.php>
402. Ἡ χρῆση τῶν ἠλεκτρονικῶν μέσων στὴ συμβουλευτικὴ τῆς Ἐκκλησίας περ. «Ἐκκλησία» Μάϊος, σ. 334-335 καὶ στὸν ιστότοπο: http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/worship/stavropoulos_new_media.html
403. Mariage et Famille. Modèles et comparaisons dans la tradition et l'actualité de l'Église Orthodoxe en Grèce. Ανακοίνωση στὸ «Πρῶτο Βῆμα (Forum) Καθολικῶν καὶ Ὁρθοδόξων Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν» στὸ Trento τῆς Ἰταλίας, στὸ ὁποῖο συζητήθηκαν οἱ οἰκογενειακὲς ἀξίες. Δημοσιεύτηκε στὸ La Famiglia un bene per l'umanità – The Family A Good for Humanity – La famille un bien pour l'humanité, Edizioni Dehoniane, Collana Oggi e Domani, Bologna, σ. 175-185. Αναφορὰ στὰ διαμειφθέντα στὸ Forum δημοσιεύτηκε μὲ τὸν τίτλο «Ποιμαντικὲς πρακτικὲς καὶ χριστιανικὲς ἀξίες στὴν Εὐρώπη» στὸ περ. «Εὐθύνη», τεύχος 453, Σεπτέμβριος 2009, σ. 410-412 καὶ στὸν ιστότοπο: http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/family/stavropoulos_pr_axies.pdf

2010

Ἄρθρα στὸν «Ἐφημέριο»

404. Ἡ τέχνη τῆς προσφορᾶς, τεύχος 3, σ. 20-21.

Άλλα

405. Τὰ πρῶτα βήματα στὸ γάμο: δυσκολίες τῶν νέων ζευγαριῶν στὸν Ἀφιερωματικὸ Τόμο τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὸν Μακαριστὸ Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κυρὸ Χριστόδουλο, Ἀθῆναι, σ. 1029-1039.
406. Ἡ προδοσία τῶν ποιμένων» καὶ ἡ «καλὴ ποιμαντικὴ, Σχόλια σὲ ἓνα πρόσφατο καὶ σὲ ἓνα παλαιότερο κείμενο (Χρήστου Μαλεβίτση καὶ ἀγίου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου). Εἰσήγηση στὴν Ἡμερίδα ποῦ ὀργάνωσε ἡ Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Θείας Λατρείας καὶ Ποιμαντικοῦ ἔργου στὶς 11 Ἰουνίου 2009 ἐν τῷ Διορθοδόξῳ Κέντρῳ παρὰ τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Πεντέλης. Δημοσιεύτηκε στὸ Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἱερέως στὸ σύγχρονο κόσμος, τόμος 23 τῆς σειρᾶς Ποιμαντικὴ Βιβλιοθήκη, Ἀθήνα, σ. 179-188 καὶ Παράρτημα σ. 189-207 καὶ στὸν ιστότοπο:

http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/worship/stavropoulos_prodo_sia.pdf

407. Ἡ καλλιέργεια τοῦ προσκυνηματικοῦ πνεύματος καὶ οἱ σύγχρονοι ποιμαντικοὶ προβληματισμοί, περ. «Ἐκκλησία», Φεβρουάριος, σ. 99-104 καὶ στὸν ἰστότοπο:

<http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/tourism/a7.pdf>

408. Οἱ ἑορτὲς καὶ ἡ ἀπόδοσή τους, δημοσιευμένο στὴ στήλη Ποιμαντικά σχόλια στὴν ἐπικαιρότητα στὸν ἰστότοπο τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς Θείας Λατρείας καὶ τοῦ Ποιμαντικοῦ ἔργου:

http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/worship/stavropoulos_apodosi.pdf

409. Ἡ γλῶσσα ἐπικοινωνίας τῆς ἐκκλησίας μὲ τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο, περ. «Ἐκκλησία» τεύχος Ιουλίου σ. 490-494 καὶ στὸν ἰστότοπο:

http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/worship/glossa_anthropos.pdf ὅπου ὑπάρχει ὡς συνοδευτικὸ ὕλικὸ καὶ: [αρχεῖο Powerpoint](#),

410. Βιβλιο-αρθρογραφία γιὰ τὸ γάμο, δημοσιεύτηκε στὸν ἰστότοπο:

http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/family/stavropoulos_vivliografia.pdf

411. Ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἱερέως στὸν σύγχρονο κόσμο, δημοσιεύτηκε στὸν ἰστότοπο:

http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/worship/stavropoulos_apostoli.pdf

2011

412. *Sciences Humaines et Théologie Orthodoxe. Questions d'anthropologie. Analectes de la revue "Théologia" («Θεολογία»), τόμος 1, Athènes 2011, 212 σ. (βπρ. Jean-Marie Jaspard στὸ περ. «Revue theologique de Louvain» 43 (2012) 3 (Σεπτ.-Οκτωβρ.) σ. 448-449 καὶ σὲ μετάφραση στὸ περ. «Ψυχῆς δρόμοι», τεύχος 5, Μάϊος 2013, σ. 170-172. [Απόσπασμα τοῦ βιβλίου \(κεφ. 1, σσ. 1-59\)](#) στὴν ἰστοσελίδα: <http://www.ecclesia.gr/greek/press/theologia/index.asp>*

413. π. Εὐσέβιος Βίττης (1927-2009). Ἕνας Γέροντας τοῦ καιροῦ μας στὸ Π. Β. Πάσχου καὶ Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Ὁ ἱερομόναχος π. Εὐσέβιος Βίττης, Ἀπὸ τὸν Βίο καὶ τὸ Ἔργο του, Ἐκδ. «Καινούργια Γῆ», Ἀθήνα, σ. 39-64. Ἀναρτημένο καὶ στὴν ἰστοσελίδα: http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/worship/vitis_geron.pdf

2012

414. Ὁρθόδοξη Συμβουλευτικὴ Ποιμαντικὴ, Ἐκδόσεις Ἀρμός, Ἀθήνα, 280 σ. (βπρ. Διονύση Κ. Μαγκλιβέρα στὸ περ. «νέα εὐθύνη», τεύχος 16 Μαρτίου-Ἀπριλίου 2013, σ. 227-228).

415. *Τὰ πρῶτα βήματα στὸ γάμο: Δυσκολίες τῶν νέων ζευγαριῶν*, Ἐκδ. Ἰ. Μητροπόλεως Φθιώτιδος, Σειρὰ Γάμου Κοινωνία 2, Λαμία, 40 σ.

416. Σεξουαλικότητα, διαφορά τῶν φύλων καὶ πνευματικὴ ζωὴ (Εἰσήγηση στὸ Διεθνὲς Συνέδριο *Ψυχοθεραπεία καὶ Χριστιανικὴ Ὁρθόδοξη Θεολογία*, 1-5 Ὀκτωβρίου 2003, Ἀλίαρτος Βοιωτίας), στὸ Δ. Κυριαζῆ - π. Β. Θεομοῦ (ἐπιμέλεια), *Θεραπεύοντας, Ὁρθόδοξη Θεολογία καὶ Ψυχοθεραπεία: Συγκλίσεις καὶ ἀποκλίσεις*, Ἀθήνα, σ. 283-299.
417. VOM CHAOS ZUR PERSON IM HEILIGEN GEIST, *Persönliche und spirituelle Ressourcen, um dem Chaos kreativ entgegenzutreten*, Ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ε.Ε.Θ.Σ.Π.Α. τόμος ΜΕ' (2010), σ. 127-146, Ἀθήνα, 20 σ.
418. Σημείωμα περὶ τοῦ Διεθνoῦς Συνδέσμου Ἰατρικο-ψυχολογικῶν καὶ Θρησκευτικῶν Μελετῶν (Assosiation Internationale des Études Médico-Psychologiques et Religieuses: A.I.E.M.P.R.) στὸ περ. «Ψυχῆς δρόμοι» τεῦχος 3, Μαΐου 2012, σ. 130-135.
419. *Συνέντευξη* στὸν Δημήτρη Ἀγγελὴ γιὰ τὴν ταυτότητα τοῦ Διεθνoῦς Συνδέσμου Ἰατρικο-ψυχολογικῶν καὶ Θρησκευτικῶν Μελετῶν (Assosiation Internationale des Études Médico-Psychologiques et Religieuses: A.I.E.M.P.R.) στὸ περ. «νέα εὐθύνη», τεῦχος 11, Μαΐου-Ἰουνίου 2012, σ. 320-323.

2013

420. «Προκλήσεις γιὰ τὴν Ποιμαντικὴ στὸν 21^ο αἰῶνα» στὸ ἀφιέρωμα τοῦ περ. νέα εὐθύνη: *Προκλήσεις γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στὸν 21^ο αἰῶνα*, τεῦχος 15, Ἰανουάριος-Φεβρουάριος 2013, σ. 97-100.
421. *Προκλήσεις τῆς Ποιμαντικῆς Σήμερα*, Ἐκδόσεις Ἀρμός, Ἀθήνα, 198 σ.

2014

422. Ὁρθόδοξη πνευματικὴ ζωὴ στὸ γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια τοῦ 21^{ου} αἰῶνα, Ἐκδ. Ἰ. Μητροπόλεως Φθιώτιδος, Σειρὰ Γάμου Κοινωνία 3, Λαμία, 24 σ. ἀναρτημένο καὶ στὴν ἰστοσελίδα:
<http://diapoimansi.gr/PDF/Orthodoji%20zvi.pdf>
423. *Σταθμοὶ ἀναψυχῆς*, Ποιητικὴ συλλογὴ, Ἐκδοση ἐκτός ἐμπορίου, Ἀθήνα, 28 σ. (βλ. καὶ ἀναρτημένα ποιήματα στὴν παραπάνω ἰστοσελίδα).

Ἡλεκτρονικὴ ἔκδοση

424. Ἡλεκτρονικό «ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ». 25 χρόνια ἀρθρογραφίας στὸ περιοδικὸ «Ἐφημέριος» (1983-2007). Ἔχει ἀναρτηθεῖ στὴν ἰστοσελίδα :
http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/worship/egxeiridio_poimantikis.pdf